

**ความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดาวโลก ดวงจันทร์
และดวงดาวอื่นในมุมมองของกฎหมายระหว่างประเทศ**
**The Importance of Borders and Boundary Areas on the
Earth, the Moon and Other Celestial Bodies from the
Perspective of International Law**

ชูเกียรติ น้อยฉิม*

Chukeat Noichim

ศีกษิต สุวรรณเนตร**

Suksit Suwanneter

ไพโรจน์ จงรวมกลาง***

Pairot Jongruamgalang

นภวัฒน์ สืบบุสรณ์****

Napawat Suebnusorn

* รองศาสตราจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์และเทคนิคว่าด้วยกฎเกณฑ์ด้านการอนุญาตต่อการในข้อพิพาทที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางอวกาศของศาลประจำอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ, น.ด. (กฎหมายอวกาศ) สถาบันระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายอากาศและอวกาศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยไคเตน, น.ม. (กฎหมายระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, Email: chukeat.nio@mfu.ac.th

** นักศึกษาปริญญาตรี สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, Email: policedsi1202@gmail.com

*** นักศึกษาปริญญาตรี สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, Email: pairotmeen@gmail.com

**** เจ้าหน้าที่โครงการ (ด้านนิติกรรมและสัญญา) ส่วนบริหารงานวิจัย สถาบันวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, น.ม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ประกาศนียบัตรวิชาความรู้ที่ 59 แห่งสภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์, น.บ. (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, Email: napawat.research@mfu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาถึงวิวัฒนาการของแนวคิด “เส้นเขตแดน” และ “พรมแดน” เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจระบบกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบัน และเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการบุกเบิกของมนุษยชาติสู่การตั้งรกรากในห้วงอวกาศในอนาคต นับตั้งแต่การจัดทำสนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลีย ค.ศ. 1648 เส้นเขตแดนได้เป็นแต่เพียงรากฐานของการรับรองอำนาจอธิปไตยของรัฐ การบริหารจัดการดินแดน และการกำหนดอัตลักษณ์พลเมืองเท่านั้น แต่ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองได้มีการนำหลักการสืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิม (*Uti Possidetis Juris*) มาปรับใช้จนประสบความสำเร็จเพื่อรักษาเสถียรภาพพรมแดนโดยเฉพาะช่วงหลังการปลดปล่อยอาณานิคมทั้งในอเมริกาใต้ แอฟริกา และเอเชีย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของพรมแดนในการควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในปัจจุบัน เขตแดนและพรมแดนบนโลกกำลังเผชิญความท้าทายใหม่ ๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล และวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดเขตแดนเปลี่ยนจากเส้นแบ่งที่ตายตัวไปสู่พื้นที่ที่มีความยืดหยุ่นและเชื่อมโยงกันมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่สำคัญเรื่อง “เส้นเขตแดน” และ “พรมแดน” นี้ไม่ได้มีแต่เฉพาะบนดาวโลก หากแต่ว่าความท้าทายกำลังเกิดขึ้นบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นในห้วงอวกาศ ถึงแม้ว่าสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 จะยึดถือหลักการไม่ยึดครองโดยถือว่าอวกาศเป็นเขตแดนของมนุษยชาติทุกคน (*The province of all mankind*) และเป็นเสรีในการสำรวจและเข้าใช้ประโยชน์ของทุกรัฐ แต่ในทางข้อเท็จจริง พบว่า มีความต้องการของมนุษย์ในการสำรวจและเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอวกาศ รวมถึงการตั้งถิ่นฐานบนดวงจันทร์ และดวงดาวอื่นกำลังท้าทายหลักการเหล่านี้ เช่น กฎหมายอวกาศภายในบางฉบับของบางประเทศที่ได้มีการอนุญาตให้เอกชนครอบครองทรัพยากรอวกาศได้ รวมถึงได้มีการเสนอแนวคิด “เขตความปลอดภัย” (*Safety Zones*) รอบฐานที่ตั้งบนดวงจันทร์ด้วย ซึ่งก่อให้เกิดการโต้เถียงว่าอาจจะเป็นการสร้างเขตแดนขึ้นโดยอ้อม

ดังนั้น การศึกษาเรื่องเขตแดนและพรมแดนในอดีตและปัจจุบันบนโลกจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดกรอบแนวคิดและแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่

และทรัพยากรบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นในห้วงอวกาศในอนาคต ด้วยเหตุนี้ บทความฉบับนี้ จึงใคร่ขอเสนอแนะแนวทางที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ (1) การปรับปรุง พัฒนา และ/หรือจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีความชัดเจน (2) การจัดตั้งองค์การ ระหว่างประเทศที่เป็นกลไกหลักในการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนระหว่างรัฐ ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ (3) การจัดทำแผนสำหรับการเตรียมความพร้อม และกำหนดแนวทางเพื่อรับมือเกี่ยวกับประเด็นเส้นเขตแดน ทั้งบนโลก บนดวงจันทร์ และ/หรือบนดวงดาวอื่นในอวกาศเพื่อให้สอดคล้องกับโลกแห่งอนาคต ซึ่งการทำความเข้าใจ พลวัตของพรมแดนเหล่านี้จะช่วยให้สามารถสร้างระบบการกำกับดูแลที่เป็นธรรม ยั่งยืน และป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการอ้างสิทธิ์และการเข้าใช้ประโยชน์จากห้วงอวกาศ ได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: เส้นเขตแดนและพรมแดน, ดาวโลก, ดวงจันทร์, ดวงดาวอื่น, กฎหมาย ระหว่างประเทศ

Abstract

The study of the evolution of the concepts of “boundaries” and “borders” is absolutely essential for understanding contemporary international legal systems and for preparing humanity for future space colonization endeavors. Since the establishment of the Treaty of Westphalia in 1648, boundaries have served merely as the foundation for recognizing state sovereignty, territorial administration, and the determination of citizenship identity. However, following the conclusion of World War II, the principle of “*Uti Possidetis Juris*” was successfully implemented to maintain border stability, particularly during the post-colonial liberation period in South America, Africa, and Asia, demonstrating the crucial role of borders in regulating international relations. Currently, terrestrial boundaries and borders are confronting novel challenges from globalization, digital technology, and environmental crises, causing the concept of boundary demarcation to transform from fixed demarcation lines toward more flexible and interconnected spaces. Nevertheless, the significant challenges concerning “boundaries” and “borders” are not confined exclusively to Earth, but rather these challenges are emerging on the Moon and/or other celestial bodies in outer space. Although the Outer Space Treaty of 1967 adheres to the principle of non-appropriation, considering space as “*the province of all mankind*” and free for exploration and utilization by all states, in reality, human demands for exploring and utilizing space resources, including establishing settlements on the Moon and other celestial bodies, are challenging these principles. Additionally, certain domestic space legislation of some countries has permitted private ownership of space resources and has proposed the concept of “safety zones”

around lunar bases, generating controversy that this may constitute indirect territorial creation.

Therefore, the study of boundaries and borders in the past and present on Earth is of paramount importance for establishing conceptual frameworks and approaches for managing space and resources on the Moon and/or other celestial bodies in outer space in the future. Consequently, this article proposes three significant approaches: (1) the improvement, development, and/or establishment of clear international agreements; (2) the establishment of international organizations serving as primary mechanisms for effective and efficient dispute resolution regarding interstate boundary issues; and (3) the preparation of plans for readiness and determination of approaches to address boundary issues on Earth, on the Moon, and/or on other celestial bodies in space to align with the future world. Understanding the dynamics of these borders will facilitate the creation of equitable, sustainable governance systems and effectively prevent potential conflicts arising from claims and utilization of outer space in the future.

Keywords: Borders and Boundary Areas, The Earth, The Moon, Other Celestial Bodies, International Law

1. บทนำ

ในโลกนี้ปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เส้นเขตแดนและพรมแดนยังคงเป็นรากฐานสำคัญของระบบรัฐสมัยใหม่ที่อยู่ภายใต้หลักกฎหมายระหว่างประเทศ แม้ว่าในความคิดอำนาจอธิปไตยและการควบคุมดินแดนจะกำลังถูกเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล และวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาถึงวิวัฒนาการของสำคัญของเส้นเขตแดนในอดีตจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งสำหรับการทำความเข้าใจในระบบกฎหมายระหว่างประเทศในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ รวมถึงการเตรียมการที่มนุษย์โลกจะเดินทางเพื่อไปตั้งรกรากและ/หรืออาณานิคมบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นในห้วงอวกาศในอนาคตด้วย ซึ่งบทความนี้มุ่งที่จะทำการศึกษาอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเกี่ยวกับความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดาวโลก ดวงจันทร์ และดวงดาวอื่นในมุมมองของกฎหมายระหว่างประเทศโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2. อดีต: เกี่ยวกับการกำหนดเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนของสังคมโลก

การกำเนิดขึ้นของระบบอำนาจอธิปไตยสมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่าในปี ค.ศ. 1648 สนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลีย (Treaty of Westphalia) ได้ถูกจัดทำขึ้นในยุโรปโดยมีการนำเอาหลักการที่เรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” มาปรับใช้ ซึ่งหลักการนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีของฌ็อง โบแดง (Jean Bodin)¹ และคำสอนของฮูโก โกรเชียส (Hugo Grotius)² ซึ่งหลักการนี้เป็นพื้นฐานขององค์ประกอบของความเป็นรัฐสมัยใหม่ ซึ่งสนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลีย ค.ศ. 1648 ถูกจัดทำขึ้นเพื่อยุติสงครามที่ยาวนานกว่า 30 ปี โดยสนธิสัญญานี้ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของวิธีการจัดการระเบียบการเมืองระหว่างประเทศแบบใหม่ (ซึ่งให้ความสำคัญกับการรับรองเขตแดนที่ชัดเจนและบูรณภาพ

¹ Britannica, **Sovereignty** [online], Source: <https://www.britannica.com/topic/sovereignty>, สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2568.

² Hugo Grotius, **De Jure Belli ac Pacis Libri Tres**, Book I, Ch. 3, Sec. 7–8 (แปลโดย Francis W. Kelsey, The Carnegie Endowment for International Peace, 1925). และ Leo Gross, **The Peace of Westphalia, 1648–1948**, The American Journal of International Law 42, no. 1 (1948), pp.24–27

แห่งดินแดนของแต่ละรัฐอย่างเป็นทางการ)³ ดังนั้น ตั้งแต่ ณ จุดดังกล่าวนี้เป็นต้นมา พบว่า การเมืองระหว่างประเทศเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และไม่มีหน่วยงานการเมืองอื่นใด รัฐทั้งหมดมีอำนาจอธิปไตย ซึ่งหมายความว่า พวกเขา (รัฐทั้งหลาย) อ้างสิทธิพิเศษในการปกครองของตนเองและในความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ก็จะดำเนินการตามที่เห็นสมควร โดยสนธิสัญญาฯ นี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของระบบรัฐสมัยใหม่ (Modern State System) และแนวคิด “อำนาจอธิปไตย” (Sovereignty) ของรัฐ โดยมีผลลัพธ์ที่สำคัญดังนี้⁴

1) **การรับรองอำนาจอธิปไตยของรัฐ** โดยสนธิสัญญาฯ นี้ ได้ให้ความสำคัญกับการที่แต่ละรัฐมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง โดยปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจภายนอก ซึ่งรวมถึงการที่รัฐสามารถกำหนดเขตแดนของตนเองได้อย่างชัดเจน และเป็นพื้นฐานของระบอบนานาชาติสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยรัฐอธิปไตยและได้รับการรับรองในกฎบัตรสหประชาชาติ⁵

2) **การกำหนดเส้นพรมแดนใหม่** โดยสนธิสัญญาฯ นี้ นำไปสู่การแบ่งเส้นพรมแดนใหม่ระหว่างรัฐต่าง ๆ ในยุโรป และแต่ละรัฐต้องให้ความเคารพต่อการบูรณาการทางดินแดนของแต่ละรัฐ ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดเส้นเขตแดนพบว่า หลักการสืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิม (*Uti Possidetis juris*)⁶ ในฐานะที่เป็นหลักกฎหมาย

³ สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย ค.ศ. 1648 ถือเป็นจุดกำเนิดของระบบรัฐสมัยใหม่และแนวคิดอำนาจอธิปไตยของรัฐ ซึ่งให้ความสำคัญกับการรับรองเขตแดนที่ชัดเจนและบูรณาภาพแห่งดินแดนของแต่ละรัฐอย่างเป็นทางการ; โปรดดู, Leo Gross, *The Peace of Westphalia, 1648–1948*, *The American Journal of International Law* 42, no. 1 (1948), pp.20–25. และ J.R.V. Prescott, *Political Frontiers and Boundaries*, (London: Allen & Unwin, 1987), pp.15–20.

⁴ James Crawford, *Brownlie's Principles of Public International Law*, (9th ed., Oxford University Press, 2019), p.55.

⁵ Article 2 of the Charter of United Nation is “Based on the principle of sovereign equality of all its Members.”

⁶ หลักการสืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิม (*Uti Possidetis juris*) เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทของการกำหนดเส้นเขตแดนนอกเหนือบริบทดินแดนที่เป็นอดีตอาณานิคมได้ด้วย จากการศึกษานโยบายปฏิบัติของรัฐนอกเหนือบริบทการปลดปล่อยอาณานิคม ซึ่งได้แก่บริบทการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและบริบทการแบ่งแยกดินแดน พบว่ามีการปรับใช้หลัก *Uti possidetis* ในฐานะหลักกฎหมายทั่วไปที่ใช้ในการป้องกันการเกิดข้อพิพาทเรื่องเขตแดนโดยการกำหนดให้เขตแดนของรัฐ

โรมันหลักหนึ่งที่ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อรักษาเสถียรภาพของเส้นเขตแดนไม่เพียงแต่ในจักรวรรดิสเปนในทวีปอเมริกาใต้หลังจากการถอนตัวของสเปน แต่ยังรวมไปถึงในระหว่างกระบวนการจัดอาณานิคมในแอฟริกาและเอเชียอีกด้วย⁷ การจัดอาณานิคมนี้ได้ช่วยขยายระบบเวสต์ฟาเลียและนำมาซึ่งการสร้างบรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคมโลกที่เกี่ยวกับบรรทัดฐาน 3 ประการ (ได้แก่ การกำหนดเจตจำนงของตนเอง (*Self-Determination*) หลักการการสืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิม (*Uti Possidetis juris*) และการไม่แทรกแซง) ที่ซึ่งจะควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภายหลังของรัฐทั้งหลายที่เพิ่งได้รับเอกราช

3) **รากฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ** โดยแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยและเขตแดนที่ชัดเจนนี้ได้วางรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนากฎหมายระหว่างประเทศในเวลาต่อมา โดยในปี ค.ศ. 1933 ระหว่างการประชุมภาคีชาติอเมริกาครั้งที่ 7 ณ กรุงมอนเตวิเดโอ ประเทศอุรุกวัย ได้มีการจัดทำอนุสัญญาขึ้นเรียกว่า “อนุสัญญารุงมอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ค.ศ. 1933” (*Montevideo Convention on Rights and Duties of The States*) โดยวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้ คือ เพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของรัฐที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ถูกยึดถือเป็นมาตรฐานของสิทธิและหน้าที่ของรัฐเอกราชทั้งหลายในโลกนี้ และเป็นหลักในการรับรองความเป็นรัฐที่เกิดขึ้นใหม่ว่ารัฐที่สมบูรณ์ทุกรัฐนั้น รัฐเหล่านี้ต้องมีคุณสมบัติอยู่ 4 ประการ คือ (1) ต้องมีประชากร (2) ต้องมีดินแดนที่แน่นอน (3) ต้องมีรัฐบาล และ (4) ต้องมีอำนาจอธิปไตย⁸

ที่เกิดขึ้นใหม่เป็นไปตามเส้นเขตการปกครองเดิมที่มีอยู่ ซึ่งการปรับใช้หลัก *Uti possidetis* นี้ ไม่ขัดแย้งกับสิทธิในการกำหนดใจตนเองและมีลักษณะยืดหยุ่น สอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ จึงเป็นหลักกฎหมายหนึ่งที่มีความสำคัญและเหมาะสมในการนำมาแก้ไขปัญหาคือพิพาทเรื่องเขตแดน; โปรดดู, ศุภกิจ สมบัติวัฒนากุล, การใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการสืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิม (*Uti possidetis Principle*) นอกเหนือบริบทการสืบทอดพรมแดนอาณานิคม, (วิทยานพนธ์หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), หน้า 17.

⁷ *Frontier Dispute (Burkina Faso/Mali)* [Judgment], I.C.J. Reports 554, (1986).

⁸ Article 1 of The Montevideo Convention on the Rights and Duties of States “The state as a person of international law should possess the following qualifications: a. a permanent population; b. a defined territory; c. government; and d. capacity to enter into relations with the other states.”

2.1 เส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนมีความสำคัญอย่างไร

การสร้างเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนนั้น เป็นกิจการที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ แต่การพิจารณาลักษณะของเขตแดนนั้นแตกต่างกันตามช่วงเวลา โดยเขตแดนระหว่างรัฐในช่วงปลายสมัยปฏิรูปยุโรป เป็นรากฐานความคิดในเรื่องอำนาจอธิปไตย เรื่องการควบคุม อย่างจำกัดเหนือดินแดนที่ติดกัน เรื่องรัฐชาติและเรื่องความเสมอภาคทางกฎหมายระหว่างรัฐที่อยู่ในสังคมระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับและอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศจนกลายเป็นความเข้าใจพื้นฐานสำหรับเรื่องเขตแดนของรัฐไปแล้ว เมื่อเขตแดนมีความสำคัญต่ออำนาจอธิปไตยเป็นอย่างมาก ข้อพิพาทในเรื่องเขตแดนจึงเป็นเรื่องที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ยาก และเกิดเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันในเรื่องเขตแดนได้เสมอ⁹ แม้ว่าในอดีตเรื่องเส้นเขตแดนของแต่ละรัฐนั้นแทบจะไม่ใช่ที่ยอมรับเลยก่อนการปฏิวัติของฝรั่งเศส (French Revolution 1789) ต่อมา ภายหลังจากการปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นต้นมา พบว่าได้มีการกำหนดเส้นเขตแดนขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและมีความสำคัญยิ่งขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹⁰ ซึ่งเป็นเขตแดนที่มีนัยยะทางกฎหมายและมีความสำคัญในเรื่องเขตอำนาจของรัฐ โดยพื้นที่ภายในเส้นเขตแดนที่กำหนดขึ้นดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ที่สามารถระบุลักษณะเฉพาะของปัจเจกบุคคล (สัญชาติ) และการใช้สิทธิพลเมืองได้ สำหรับเหตุการณ์กำหนดเส้นเขตแดนขึ้น (ที่ได้รับอิทธิพลมาจากการปฏิวัติฝรั่งเศสและเหตุการณ์ต่อเนื่องที่

⁹ ข้อพิพาทในเรื่องเขตแดนมักจะมีที่มาจาก 4 เรื่อง ดังต่อไปนี้ (1) ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนที่เกิดจากข้อเรียกร้องทางประวัติศาสตร์ (Historical Claims) และข้อเรียกร้องของกลุ่มชาตินิยม (Ethno-nationalist) หรือเป็นการเรียกร้องเพื่อการแบ่งแยกดินแดนภายหลังสงคราม (2) ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนที่เกิดจากความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในเรื่องตำแหน่ง (Positional dispute) ซึ่งเกิดจากการใช้หลักเกณฑ์ในการลากเส้นเขตแดนที่ต่างกัน (3) เป็นข้อพิพาทเรื่องเขตแดนที่เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากร และ (4) ข้อพิพาทเรื่องเขตแดนที่เกิดจากการปฏิวัติของประชาชนในประเทศ ผลจากการปฏิวัติ ทำให้ประชาชนมีความเห็นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน จนไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เช่น ในประเทศ ฝรั่งเศส, ประเทศรัสเซีย, ประเทศจีน, ประเทศเยอรมัน, ประเทศลิเบีย และประเทศอิรัก เป็นต้น; โปรดดู, ศุภกิจ สมบัติวัฒนางกูร, การใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการใช้สิทธิเส้นเขตแดนเดิม (Uti possidetis Principle) นอกเหนือบริบทการสืบทอดพรมแดนอาณานิคม, หน้า 17.

¹⁰ Edward James Kolla, *Sovereignty, International Law, and the French Revolution*, (Cambridge University Press, 2017), pp.1–10.

เกี่ยวข้อง) คือ แนวคิดชาตินิยมและอำนาจอธิปไตยของปวงชน ส่งผลให้เกิดความจำเป็นในการกำหนดเขตแดนที่ชัดเจนเพื่อแสดงขอบเขตของ “ชาติ” (Nations) นอกจากนี้ การผนวกดินแดนในสงครามโปเลียน และการจัดระเบียบยุโรปใหม่ในการประชุมใหญ่แห่งเวียนนา ค.ศ. 1815 ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการปักปันเขตแดนของรัฐต่าง ๆ อย่างละเอียดและเป็นทางการยิ่งขึ้นในยุโรป¹¹ แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบของเขตแดนในลักษณะนี้ยังไม่ใช้รูปแบบของเขตแดนที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน

สำหรับวิวัฒนาการของแนวคิดเส้นเขตแดนในช่วงศตวรรษที่ 19-20 นั้น ถึงแม้ว่าตามแบบของสนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลียฯ จะวางรากฐานไว้ในการกำหนดเส้นเขตแดนโดยทั่วไปแล้ว แต่ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สังคมโลกพบว่ามีหลายปัจจัยที่ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและระบบที่ชัดเจนในรูปแบบของเวสต์ฟาเลีย (เช่น การล่าอาณานิคมของยุโรป ในเอเชียและแอฟริกาในศตวรรษที่ 19 และสงครามโลกครั้งที่สองในศตวรรษที่ 20 ที่ได้ทำลายล้างหลักการที่วางไว้ในเวสต์ฟาเลียอย่างมาก) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการเกิดขึ้นของรัฐใหม่นั้น เป็นประเด็นที่สำคัญซึ่งไม่สามารถมองข้ามไปได้ คือ ประเด็นเรื่องดินแดน เนื่องจากการจะมีความเป็นรัฐได้นั้น นอกจากจะต้องมีดินแดนที่แน่นอนแล้ว ยังต้องสามารถใช้อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อแสดงถึงความเป็นเอกราชอีกด้วยดังที่กล่าวไว้ตอนต้นด้วยเหตุนี้ “เขตแดน” (Boundary) ซึ่งเป็นเส้นที่กำหนดขอบเขตของดินแดนของรัฐจึงมีความสำคัญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากเขตแดนไม่ใช่เป็นเพียงเส้นบนแผนที่เท่านั้น แต่เป็นเส้นที่แสดงถึงเขตอำนาจของรัฐหรือเขตในการแสดงอำนาจทางการเมืองใด ๆ ของรัฐ รวมถึงเป็นจุดสิ้นสุดของการใช้อำนาจดังกล่าวและเป็นจุดเริ่มต้นใหม่ของอำนาจอีกกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น การพิจารณาถึงความแท้จริงของเส้นเขตแดนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะมีความเกี่ยวข้องทั้งชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในประเทศ ทั้งในด้านการดำรงชีวิต

¹¹ Edward James Kolla, *Sovereignty*, pp. 100–120 และ David A. Bell, *The First Total War: Napoleon's Europe and the Birth of Modern Warfare*, (Houghton Mifflin Harcourt, 2007), pp.250–280.

ด้านสถานะทางกฎหมาย และสิทธิทางการเมือง¹² นอกจากนี้ พบว่าเขตแดนระหว่างรัฐนั้น ถูกสร้างขึ้นอย่างมีกระบวนการและแบบแผน โดยเกิดจากนโยบายทางการเมืองที่อยู่บนพื้นฐานของเนื้อความตามกฎหมาย เขตแดนของรัฐนั้นมีพื้นฐานของการใช้อำนาจในทางการเมือง เพราะว่าหากปราศจากเขตแดนไปแล้ว รัฐจะไม่สามารถสร้างหลักเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเข้าด้วยกันได้ ซึ่งการจัดการใด ๆ เพื่อหาเขตแดนที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่นั้น พบว่า คำตอบที่ได้มีมากมายหลากหลายขึ้นอยู่กับช่วงเวลาต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ เช่น เขตแดนบางประเภทมีอยู่ก่อนการเกิดขึ้นของรัฐสมัยใหม่ (Modern State) แต่เขตแดนบางประเภทเกิดขึ้นภายหลังการสิ้นสุดของรัฐ เป็นต้น

ทั้งนี้ โดยสรุปแล้วในยุคเริ่มต้นของรัฐสมัยใหม่นี้ นโยบายของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนนั้น เป็นรากฐานสำคัญของการก่อร่างสร้างรัฐสมัยใหม่ ทำให้รัฐมีอำนาจอธิปไตยที่ชัดเจน สามารถบริหารจัดการพื้นที่และประชากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการเมืองในยุคนั้น รวมถึงอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกที่ต้องการความชัดเจนในการแบ่งเขตอิทธิพลของตน โดยรัฐสมัยใหม่ได้เริ่มให้ความสำคัญอย่างมากกับเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการก่อร่างสร้างรัฐสมัยใหม่เลยทีเดียว แม้วก่อนหน้านั้น แนวคิดเรื่อง “เขตแดน” จะมีความคลุมเครือมากกว่า ซึ่งมักอิงตามอิทธิพลหรืออำนาจของเจ้าเมืองท้องถิ่น หรืออาศัยปรากฏทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ เป็นตัวแบ่งคร่าว ๆ แต่ไม่ได้มีเส้นที่ชัดเจนตายตัว ทั้งนี้ การให้ความสำคัญและลักษณะการกำหนดเขตแดนในยุคเริ่มต้นของรัฐสมัยใหม่ มีดังนี้¹³

1) การกำเนิดแนวคิด “รัฐชาติ” และ “อธิปไตย” รัฐสมัยใหม่ตั้งอยู่บนแนวคิดว่าด้วย “อธิปไตย” (Sovereignty) ซึ่งหมายถึงอำนาจสูงสุดของรัฐในการปกครองดินแดนและประชากรภายในขอบเขตที่ชัดเจน การมีเขตแดนที่แน่นอนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการกำหนดขอบเขตอำนาจอธิปไตยนี้

¹² ศุภกิจ สมบัติวัฒนางกูร, การใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการสืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิม (Uti possidetis Principle) นอกเหนือบริบทการสืบทอดพรมแดนอาณานิคม, หน้า 15.

¹³ เรื่องเดียวกัน หน้า 11-14.

2) อิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตก (จักรวรรดินิยม) ในช่วงศตวรรษที่ 19 มหาอำนาจตะวันตก เช่น อังกฤษและฝรั่งเศส ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการกำหนดเขตแดนในภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พวกเขาต้องการความชัดเจนในการแบ่งเขตอิทธิพลและอาณานิคม เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างกันเอง และเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรและประชากรในอาณานิคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การทำสนธิสัญญาและปักปันเขตแดน รัฐต่าง ๆ โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องเผชิญกับการเรียกร้องให้ปักปันเขตแดนตามหลักสากลจากมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งนำไปสู่การทำสนธิสัญญาต่าง ๆ และการใช้เทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่ทันสมัยเพื่อกำหนดเส้นเขตแดนที่แม่นยำ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือกรณีของสยาม (ประเทศไทยในปัจจุบัน) ที่ต้องทำสนธิสัญญาเขตแดนกับทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งส่งผลให้สยามมีรูปร่างหน้าตาของประเทศอย่างที่เราเห็นในปัจจุบัน

4) การรวมศูนย์อำนาจและการบริหารจัดการ เมื่อมีเส้นเขตแดนที่ชัดเจน รัฐสมัยใหม่ก็สามารถรวมศูนย์อำนาจการปกครองได้ง่ายขึ้น มีการส่งข้าราชการจากส่วนกลางเข้าไปดูแลพื้นที่ชายแดน เพื่อให้การควบคุมดูแลประชากรและทรัพยากรเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5) การกำหนด “ความเป็นพลเมือง” การมีเขตแดนที่ชัดเจนยังช่วยกำหนดว่าใครคือ “พลเมือง” ของรัฐ และใครคือ “คนนอก” ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชน รวมถึงการบริหารจัดการเรื่องการย้ายถิ่นฐานข้ามพรมแดน และ

6) ความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคม เขตแดนยังกลายเป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีการค้าขาย แลกเปลี่ยน รวมถึงการเคลื่อนย้ายของผู้คนข้ามพรมแดน ซึ่งแม้จะมีการกำหนดเขตแดนที่ชัดเจนแล้ว แต่ก็ยังคงมีความซับซ้อนและพลวัตอยู่เสมอ

3. ปัจจุบัน: ความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนของสังคมโลก

ความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนของรัฐตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปี ค.ศ. 2025 ถือว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการทำความเข้าใจโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ เส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ (International Border) ถูกกำหนดขึ้นเพื่อระบุขอบเขตอาณาเขตที่ชัดเจนระหว่างรัฐอธิปไตยเพื่อป้องกันการรุกรานดินแดนและอ้างไว้ซึ่งสันติภาพระหว่างกัน เส้นเหล่านี้อาจเป็นลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา หรือมหาสมุทร หรืออาจเป็นเพียงเส้นสมมุติที่กำหนดขึ้นทางการเมืองบนแผนที่ผ่านสนธิสัญญาหรือข้อตกลง¹⁴ ซึ่งนอกจาก “เส้น” แบ่งเขตแดนแล้ว ยังมีแนวคิดของ “บริเวณชายแดน” หรือ “แนวพรมแดน” (Frontier/Boundary) ซึ่งหมายถึง พื้นที่ที่รัฐใช้อำนาจอธิปไตยภายในขอบเขตของแนวเส้นแบ่งเขตแดนนั้น ๆ โดยไม่มีข้อกำหนดตายตัวว่าพื้นที่ดังกล่าวจะต้องครอบคลุมลึกเข้าไปจากเส้นแบ่งเขตแดนด้านละเท่าใด แนวพรมแดนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการยืนยันขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการจัดสรรและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม¹⁵ และจากการที่รัฐในฐานะผู้แสดงหลักในเวทีระหว่างประเทศที่ต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ (ข้อ 1 ของอนุสัญญามอนเตวิเดโอ ค.ศ. 1933 องค์ประกอบความเป็นรัฐ ได้แก่ (ก) การมีประชากรถาวร (A Permanent Population) (ข) ดินแดนที่ชัดเจนแน่นอน (A Defined Territory) (ค) รัฐบาล (Government) และ (ง) ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ (Capacity to Enter into Relations with the Other States))¹⁶ ดังนั้น เส้นเขตแดนจึงเป็นจุดสิ้นสุดและจุดเริ่มต้นที่อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้น ๆ ได้ดำรงอยู่ตามหลักอำนาจอธิปไตย และแนวคิดที่ว่าดินแดนของรัฐนั้นไม่อาจถูกละเมิดได้และอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้น ซึ่งได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศ

¹⁴ Malcolm N. Shaw, *International Law*, 9th ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2021), p.488.

¹⁵ J.R.V. Prescott, *The Geography of Frontiers and Boundaries*. (London: Hutchinson University Library, 1965), p.11.

¹⁶ 1933 Montevideo Convention on the Rights and Duties of States.

รวมถึงกฎบัตรสหประชาชาติที่ห้ามการใช้กำลังต่อบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐอื่น¹⁷ ตามหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น¹⁸ และหลักบูรณภาพแห่งดินแดน (Territorial Integrity) ดังนั้น การพิจารณาถึงความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดน ในปัจจุบัน จึงเป็นการเผยให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงแนวคิดที่สำคัญ จากเดิมที่เน้น “เส้น” ที่คงที่และแยกขาดระหว่างรัฐ ได้ขยายไปสู่การให้ความสำคัญกับ “พื้นที่” ที่มีความยืดหยุ่น และเชื่อมโยงกันมากขึ้น การที่ทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้จำกัดอยู่ในอาณาเขตของรัฐใดรัฐหนึ่ง ทำให้การจัดการพรมแดนต้องก้าวข้ามเพียงการควบคุมเส้นไปสู่การจัดการพื้นที่ที่มีความซับซ้อนและมีการเชื่อมโยงกันข้ามรัฐ การเปลี่ยนแปลงนี้บ่งชี้ถึงความจำเป็นในการร่วมมือข้ามพรมแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นมิติที่มีพลวัตมากขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹⁹

3.1 นโยบายของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

3.1.1 การจัดระเบียบโลกใหม่และการปักปันเขตแดนในยุโรป

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกได้ถูกแบ่งออกเป็นสองขั้วอุดมการณ์หลักภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ซึ่งนำไปสู่ยุคสงครามเย็นและความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดเขตแดนในหลายภูมิภาค โดยเฉพาะในยุโรป การประชุมพ็อทซ์ดัม (Potsdam Conference) ในปี ค.ศ. 1945 ระหว่างผู้นำของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสหภาพโซเวียต ได้หารือถึงการกำหนดเขตแดนหลังสงครามในยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการกับเยอรมนีและการปรับเปลี่ยนเขตแดนระหว่างเยอรมนี-โซเวียต-โปแลนด์ รวมถึงการขับไล่ชาวเยอรมันหลายล้านคนออกจากดินแดนพิพาท²⁰ โดยเยอรมนีได้ถูกแบ่งออกเป็นเขตยึดครองของฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเขตโซเวียตได้ก่อตั้งขึ้นเป็นเยอรมนีตะวันออก ในขณะที่เขตของอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส

¹⁷ Article 2(4) of 1945 Charter of the United Nations.

¹⁸ Leo Gross, *The Peace of Westphalia, 1648–1948*, pp.20–41.

¹⁹ Jan Klabbers, *International Law*. 3rd ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2020), p.159.

²⁰ Robert M. Slusser, *The Berlin Crisis of 1961: Soviet–American Relations and the Struggle for Power in the Kremlin*, June–November 1961. (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1973), p.4–5.

รวมกันเป็นเยอรมนีตะวันตกในปี ค.ศ. 1949 การเปลี่ยนแปลงเขตแดนของเยอรมนีมีความผันผวนสูง โดยมีการเปลี่ยนแปลงถึง 33 ครั้งระหว่างปี ค.ศ. 1918 ถึงปี ค.ศ. 1945 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคงของเขตแดนในภูมิภาคนี้²¹ ทั้งนี้ การปักปันเขตแดนในยุโรปภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองไม่ได้เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาดินแดนที่เกิดจากสงคราม แต่เป็นการสะท้อนและตอกย้ำการแบ่งขั้วทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศครั้งใหญ่ของโลก การแบ่งเยอรมนีเป็นตะวันออก-ตะวันตกจึงไม่ใช่แค่การแบ่งเขตยึดครองทางทหาร แต่เป็นการแบ่งตามแนวอุดมการณ์ที่ชัดเจน เส้นเขตแดนเหล่านี้จึงไม่ได้เป็นเพียงขอบเขตทางภูมิศาสตร์ตั้งในอดีตหรือช่วงการเริ่มต้นของรัฐสมัยใหม่ แต่เป็น “ม่านเหล็ก” (Iron Curtain) ที่แบ่งแยกผู้คน ระบบเศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งนำไปสู่ความตึงเครียดและสงครามตัวแทนในระดับโลก

3.1.2 กระบวนการปลดปล่อยอาณานิคมและผลกระทบต่อเขตแดนในทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกา การสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เปิดทางให้เกิดกระบวนการปลดปล่อยอาณานิคม (Decolonization) ทั่วโลก โดยหลายประเทศในทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกาได้รับเอกราช เช่น (1) อินเดียและปากีสถานจากสหราชอาณาจักร (2) อินโดนีเซียจากเนเธอร์แลนด์ และ (3) ฟิลิปปินส์จากสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า การกำหนดเขตแดนในยุคอาณานิคมมักเป็นการกำหนดเส้นแบ่งเขตแดนตามอำเภอใจ ซึ่งได้กำหนดตามกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และลักษณะทางภูมิประเทศ ทำให้เกิดรากฐานของความขัดแย้งในอนาคตสำหรับรัฐที่เพิ่งได้รับเอกราช²² สำหรับหลักการที่นำมาใช้ในการกำหนดเส้นเขตแดนในช่วงของการปลดปล่อยอาณานิคม คือ “หลักการสืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิม” (*Uti Possidetis juris*) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่สำคัญในการกำหนดอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนในยุคปลดปล่อยอาณานิคม หลักการนี้กำหนดให้รัฐที่เกิดขึ้นใหม่สืบทอดเขตแดนการปกครองเดิมก่อนได้รับเอกราช

²¹ Albert Speer, *Inside the Third Reich: Memoirs*. (New York: Macmillan, 1970), p.271.

²² Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*. 8th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2012), p.131.

เพื่อป้องกันความขัดแย้งเกี่ยวกับพรมแดนหลังการถอนตัวของอำนาจอาณานิคม²³ ตัวอย่างเช่น การประยุกต์ใช้หลักการนี้กับเขตแดนของอิสราเอลที่สืบทอดเขตแดนของอาณัติปาเลสไตน์²⁴ ในเอเชีย ข้อพิพาทเขตแดนจำนวนมากหลังปี ค.ศ. 1945 มักเชื่อมโยงกับการก่อตั้งรัฐเอกราชใหม่ที่มีเขตแดนไม่ชัดเจนหรือกำหนดไว้ไม่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน²⁵ (โปรดดูหัวข้อที่ 3.3) ถึงแม้หลักการสืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิมนี้อาจมีเจตนาที่ดีในการป้องกันความขัดแย้งหลังการปลดปล่อยอาณานิคม แต่ในทางปฏิบัติแล้วพบว่า การสืบทอดเขตแดนที่ “วาดตามอำเภอใจ” ของเจ้าอาณานิคม ได้สร้าง “มรดกบาป” ของข้อพิพาทที่ซับซ้อนและยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ข้อพิพาทชายแดนอินเดียน-จีน²⁶ และข้อพิพาทแคชเมียร์²⁷ ล้วนมีรากฐานมาจากข้อตกลงเขตแดนในยุคอาณานิคมที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างสมบูรณ์ การคงอยู่ของข้อพิพาทเหล่านี้แสดงถึงความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่กฎหมายระหว่างประเทศพยายามแก้ไขแต่ยังไม่สามารถทำได้โดยสมบูรณ์เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และผลประโยชน์ทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ลึกซึ้งกว่าแค่เส้นบนแผนที่

นอกจากนี้ แม้ว่าในยุคล่าอาณานิคม เจ้าอาณานิคมจะมีการทำสนธิสัญญูปักปันเขตแดนภายใต้อาณานิคมของตนกับประเทศเอกราชที่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองระหว่างประเทศที่น้อยกว่า และ/หรือมีองค์ความรู้ทางวิชาการในการกำหนดเขตแดนที่ดีน้อยกว่าเจ้าอาณานิคมก็ได้สร้าง “มรดกเลือด” ของข้อพิพาทเขตแดนที่ซับซ้อนและยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบันอันเนื่องมาจากความไม่สุจริตในการปฏิบัติหรือการตีความตามสนธิสัญญาในการปักปันเขตแดนดังกล่าวของเจ้าอาณานิคมที่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองระหว่างประเทศ

²³ *Frontier Dispute (Burkina Faso/Mali)* [Judgment], I.C.J. Reports 554, (1986).

²⁴ International Court of Justice, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory* [Advisory Opinion], I.C.J. Reports 136, (2004).

²⁵ Clive Schofield, *The Impact of Decolonization on Maritime Boundaries: A Legal and Historical Analysis*. *Ocean Development & International Law* 43, no. 3 (2012), pp.229–253.

²⁶ M. Taylor Fravel, *The India–China Border Dispute: A Strategic Perspective*. *The China Quarterly* 227 (2016), pp.655–674.

²⁷ Alastair Lamb, *Kashmir: A Disputed Legacy, 1846–1990*. (Oxford: Oxford University Press, 1991), p.18.

มากกว่า²⁸ และความบกพร่องในการตรวจสอบของฝ่ายประเทศเอกราชที่มีอำนาจต่อรอง
ทางการเมืองระหว่างประเทศที่น้อยกว่าเนื่องจากขาดผู้เชี่ยวชาญ เช่น ข้อพิพาทเขตแดนระหว่าง
ไทย-กัมพูชา²⁹

3.2 มาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศในการกำหนดเส้นเขตแดนและ บริเวณพรมแดนภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน

การกำหนดเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนนั้น เมื่อยุคสมัยได้เปลี่ยนไปจากอดีต
ถึงปัจจุบัน พบว่า ความจำเป็นและความต้องการใช้ประโยชน์จากดินแดนมีเพิ่มมากขึ้น
จึงมีแนวโน้มที่จะมีการกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นลำดับ
ซึ่งจากการศึกษาในปัจจุบันนี้ พบว่า เส้นเขตแดนถูกใช้เป็นเส้นแบ่งขอบเขตที่รัฐสามารถใช้
ใช้อำนาจอธิปไตยและแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติภายในดินแดนของตนได้
อย่างเต็มที่ สำหรับวิธีการกำหนดเขตแดน พบว่า แบ่งได้เป็น 2 วิธีคือ (1) วิธีทางเรขาคณิต³⁰

²⁸ Walter F. Vella, *The Impact of the West on the Kingdom of Thailand, 1826–1932*, (Berkeley: University of California Press, 1955), pp. 250–265. และ Sir Alan Campbell, *Siam in the Twentieth Century: A Narrative of the Events of a Quarter of a Century with a Detailed Account of the Rights of the Powers and of the Internal Administration*, (London: Edward Arnold, 1928), pp.78–85.

²⁹ B. J. Terwiel, *Thailand's Political History: From the Fall of Ayutthaya to Recent Times*, (Bangkok: River Books, 2011), pp.202–205. และ *Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand)*, [Judgment], I.C.J. Reports 6, (1961).

³⁰ การกำหนดเขตแดนโดยใช้วิธีทางเรขาคณิต วิธีการนี้เป็นทางปฏิบัติซึ่งนิยมกันในอดีตซึ่งไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับ
ภูมิประเทศที่แน่ชัด หรือไม่สามารถส่งเจ้าหน้าที่ไปสำรวจภูมิประเทศได้ หากดูจากแผนที่โลกก็จะพบว่ามีการใช้วิธีการนี้
ในการกำหนดเขตแดนของรัฐจำนวนมากในทวีปแอฟริกา ทวีปอเมริกา และทวีปเอเชีย โดยการใช้เส้นขนานหรือเส้นรุ้ง
(Parallels of Latitude) การใช้เส้นแวง (Meridians of Longitude) หรือการใช้เส้นตรงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง
เป็นต้น (ก) กรณีตัวอย่างของการใช้เส้นขนานหรือเส้นรุ้ง 1) เขตแดนเกาหลีเหนือ–เกาหลีใต้ ซึ่งใช้เส้นขนานที่ 38
องศาเหนือ 2) เขตแดนสหรัฐอเมริกา–แคนาดา ซึ่งใช้เส้นขนานที่ 49 องศาเหนือ (ข) กรณีตัวอย่างของการใช้เส้นแวง
1) เขตแดนแคนาดา–สหรัฐอเมริกาของสหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้เส้นแวงที่ 141 องศาตะวันตก 2) ส่วนใหญ่ของเขตแดน
อินโดนีเซีย–ปาปัวนิวกินี ซึ่งใช้เส้นแวงที่ 141 องศาตะวันออก และ (ค) กรณีตัวอย่างของการใช้เส้นตรง 1) เขตแดน
มลรัฐออริโชนาของสหรัฐอเมริกา–มลรัฐโอไฮโอของเม็กซิโก ซึ่งเป็นแนวเส้นตรงจากเส้นแวงที่ 111 องศาตะวันตกไปยัง
แม่น้ำโคโรลาโด 2) เขตแดนอิสราเอล–อียิปต์ ซึ่งเป็นแนวเส้นตรงจากอ่าวอาคาบับไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ; โปรดดู,
กรรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ, *ข้อมูลเขตแดน* [ออนไลน์], 7 กรกฎาคม 2568. แหล่งที่มา:
<https://treaties.mfa.go.th/th/content/ข้อมูลเขตแดน?cate=6384675b4c9fb228d63cfc34>.

และ (2) วิธีที่ใช้สภาพภูมิประเทศ³¹ สำหรับมาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ ในการกำหนดเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนในยุคนี้ พบว่า กฎหมายจารีตประเพณี และสนธิสัญญาระหว่างประเทศเข้ามามีบทบาทในการกำหนดและรับรองเขตแดน โดยกฎหมายระหว่างประเทศ กรณิธรรมนุญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (Statute of the International Court of Justice) ตามข้อ 38 ถือว่าเป็นตัวกำหนดถึงแหล่งที่มา

³¹ การกำหนดเขตแดนโดยใช้สภาพภูมิประเทศ วิธีการนี้เป็นทางปฏิบัติที่นิยมกันในปัจจุบัน โดยการใช้ภูมิประเทศ ที่เห็นได้เด่นชัดและเป็นอุปสรรคธรรมชาติ เป็นเขตแดนระหว่างกัน ซึ่งอุปสรรคธรรมชาติที่นิยมใช้กันมากที่สุดคือ ภูเขา กับแม่น้ำ (ก) การใช้ภูเขาเป็นเขตแดน ภูเขาเป็นพรมแดนธรรมชาติที่แบ่งกลุ่มคนออกจากกันอย่างแท้จริง ในอดีตมีการ กำหนดเขตแดนที่เป็น ภูเขาไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน อาทิ ใช้เชิงเขาปากโคกปากหนึ่ง ใช้ขอบหน้าผา ใช้ถนนหรือทางเดิน บนภูเขา เป็นต้น แต่วิธีการที่นิยมกันมากมีอยู่ 2 วิธีคือ การใช้สันเขา (Crest) หรือยอดเขา กับการใช้สันปันน้ำ (Watershed) คือแนวสันเขาที่แบ่งน้ำให้ไหลลงลาดเขาไปยังลุ่มน้ำ 2 ฟากของแนวเขานั้น ในปัจจุบัน การใช้สันปันน้ำเป็นที่นิยม ในทางปฏิบัติระหว่างประเทศ เพราะไม่กระทบกระเทือนต่อชุมชนซึ่งมักอาศัยอยู่ตามบริเวณที่ราบลุ่มน้ำ และการใช้ทิศทาง การไหลของน้ำเป็นตัวกำหนดก็ให้ความเป็นธรรมในการใช้น้ำด้วย ในกรณีที่มีแนวสันปันน้ำหลายแนว ก็นิยมกันให้ใช้ สันปันน้ำที่สำคัญหรือสันปันน้ำหลัก (ข) การใช้แม่น้ำเป็นเขตแดน ในอดีตก็มีการกำหนดเขตแดนในแม่น้ำด้วยวิธีการ ต่าง ๆ กัน เช่น ในสมัยกลาง แม่น้ำเขตแดนในทวีปยุโรปเคยถือกันว่าเป็นของจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ บางกรณีก็กำหนดให้แม่น้ำทั้งลำน้ำเป็นเขตแดน โดยแม่น้ำอาจเป็นกรรมสิทธิ์รวม (condominium) ของรัฐชายฝั่ง บางกรณีซึ่งรัฐหนึ่งมีกำลังอำนาจเหนือกว่าอีกรัฐหนึ่ง ก็มีการกำหนดให้แม่น้ำเป็นของรัฐนั้นเพียงฝ่ายเดียว บางกรณี ก็ใช้เส้นมัธยะ และบางกรณีก็ใช้ร่องน้ำลึกที่สุด ในปัจจุบัน มีทางปฏิบัติระหว่างประเทศที่เด่นชัด คือ (1) ในกรณีที่แม่น้ำ ไม่เหมาะสมในการเดินเรือ จะนิยามกำหนดเขตแดนโดยใช้จุดกึ่งกลางแม่น้ำ หรือที่เรียกกันว่าการใช้เส้นมัธยะ โดยที่ความกว้างของแม่น้ำขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือระดับน้ำกับความลาดชันของตลิ่ง เช่นนี้จึงจำเป็นต้อง กำหนดให้แน่ชัดว่าจะวัดความกว้างของแม่น้ำกันอย่างไร โดยทั่วไป มักใช้ระดับน้ำเฉลี่ยซึ่งคำนวณจากการวัดระดับน้ำ ในช่วงระยะเวลาที่นานพอควร เช่น 3-5 ปี (2) ในกรณีที่แม่น้ำสามารถใช้ในการเดินเรือ มักจะกำหนดเขตแดนโดยใช้ ร่องน้ำลึก (Thalweg) ซึ่งเป็นวิธีการที่แพร่หลายที่สุดในปัจจุบัน โดยการนำหลักการร่องน้ำลึกมาใช้เป็นครั้งแรก ในการประชุมที่เมืองราสตาด (Congress of Rastadt) เมื่อปี ค.ศ. 1797-1799 เพื่อกำหนดเขตแดนในแม่น้ำ Rhine และได้ระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในสนธิสัญญาสันติภาพ ณ เมืองลูเนวิลล์ (Luneville) ฉบับลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1801 ในทางดาราได้ให้นิยามคำนี้ไว้ต่าง ๆ กัน เช่น เส้นเชื่อมระหว่างจุดลึกที่สุด (Deepest Points) หรือเส้นเชื่อม ระหว่างจุดลึกที่สุดในร่องน้ำเดินเรือ (Deepest Points in the Channel) อย่างไรก็ตามแล้วจะเห็นว่าร่องน้ำลึก คือกึ่งกลางของร่องน้ำเดินเรือที่สำคัญ (Centre of the Normal Principal Navigation Channel) และ (ค) เกาะในแม่น้ำ ไม่มีหลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องอธิปไตยเหนือเกาะในแม่น้ำเขตแดนระหว่างประเทศ ในทางปฏิบัติ รัฐริมฝั่งน้ำ (Riparian States) จึงต้องตกลงกันเรื่องอธิปไตยเหนือเกาะเหล่านั้น ในกรณีที่มิเกาะเกิดใหม่ที่รัฐริมฝั่งน้ำ ยังไม่เคยตกลงกันไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับอธิปไตย รัฐริมฝั่งน้ำก็จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับอธิปไตยเหนือเกาะ ดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง; โปรดดู, เรื่องเดียวกัน

หลักในการนำเอามาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนมาปรับใช้ได้แก่ (1) อนุสัญญาระหว่างประเทศ (สนธิสัญญา) (2) กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (3) หลักกฎหมายทั่วไป และ (4) คำพิพากษาของศาล รวมถึงคำสอนของผู้ทรงคุณวุฒิสูงสุดในฐานะแนวทางเสริมในการกำหนดหลักกฎหมาย³² เช่น สนธิสัญญา (Treaties) เป็นข้อตกลงที่ก่อให้เกิดกฎหมาย (Law-Making Treaties) ซึ่งวางหลักการที่รัฐยอมรับ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดและรับรองเขตแดนระหว่างประเทศ³³ ตัวอย่างเช่น สนธิสัญญาที่กำหนดเส้นแนวหรือเส้นรุ้งเป็นเขตแดน หรือข้อตกลงที่กำหนดให้เส้นเขตแดนเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำอย่างค่อยเป็นค่อยไป³⁴ และ/หรือกฎหมายจารีตประเพณี (Customary International Law) เกิดจากการปฏิบัติที่รัฐต่าง ๆ ปฏิบัติซ้ำ ๆ อย่างสอดคล้องกัน และยอมรับว่าเป็นการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย (*opinio juris*)³⁵ กฎหมายจารีตประเพณีมีผลผูกพันรัฐแม้จะไม่ได้ลงนามในอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรยังไม่ครอบคลุมในบริบทของการกำหนดเขตแดนหรือหลักการต่าง ๆ เป็นต้นว่า หลักการ *Uti Possidetis Juris* ได้กลายเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง³⁶

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างรัฐอียิปต์ “บนดาวโลก” ในยุคนี้ที่ขึ้นสู่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice: ICJ) หรือ ศาลโลก ที่ซึ่งใช้หลักการแบบลำดับชั้น (Tripartite Hierarchy) ประกอบด้วย (1) กฎหมายสนธิสัญญา (Treaty Law) (2) หลักการ

³² 1945 Statute of the International Court of Justice.

³³ Anthony Aust, **Handbook of International Law**. 3rd ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), p.95.

³⁴ **Case Concerning the Territorial Dispute (Libyan Arab Jamahiriya/Chad)**, [Judgment], I.C.J. Reports, (1994).

³⁵ **North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands)**, [Judgment], I.C.J. Reports 3, (1969).

³⁶ Malcolm N. Shaw, **International Law**. 9th ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2021), p.57.

สืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิม (*Uti Possidetis*) และ/หรือ (3) การควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Control) ในการพิจารณาคดีตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงมาถึงปัจจุบันนี้ มีคดีพิพาทเกี่ยวกับเส้นเขตแดนประมาณ 57 คดี ประกอบด้วย 3 ประเภท คือ (1) **คดีข้อพิพาทเขตแดนทางบก (Territorial/Land Boundary Disputes)**³⁷

³⁷ คดีข้อพิพาทเขตแดนทางบก (Territorial/Land Boundary Disputes) จำนวน 17 คดี (ประกอบด้วย: (1) 1953: *Minquiers and Ecrehos Case (France v. United Kingdom)* คดีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะ Minquiers และ Ecrehos ในช่องแคบอังกฤษ ศาลตัดสินให้สหราชอาณาจักรโดยอาศัยหลักการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Minquiers and Ecrehos (Fr./U.K.)*, 1953 I.C.J. 47 (Nov. 17) (2) 1959: *Sovereignty over Certain Frontier Land (Belgium v. Netherlands)* ข้อพิพาทเขตแดนระหว่างเบลเยียมและเนเธอร์แลนด์ ศาลตัดสินตามสนธิสัญญาเขตแดนปี 1843 Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Sovereignty over Certain Frontier Land (Belg./Neth.)*, 1959 I.C.J. 209 (June 20) (3) 1962: *Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand)* คดีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือวิหารพระวิหาร ศาลตัดสินให้กัมพูชาโดยอาศัยสนธิสัญญาเขตแดน ฝรั่งเศส-สยาม ปี 1904 Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thai.)*, 1962 I.C.J. 6 (June 15) (4) 1986: *Frontier Dispute (Burkina Faso v. Mali)* ข้อพิพาทเขตแดนในแอฟริกาตะวันตก ศาลใช้หลักการ *uti possidetis* และความเป็นธรรม Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Frontier Dispute (Burk. Faso/Mali)*, 1986 I.C.J. 554 (Dec. 22) (5) 1992: *Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador v. Honduras)* ข้อพิพาทเขตแดนครอบคลุมทั้งทางบกและทางทะเล ศาลใช้หลักการ *uti possidetis* เป็นหลัก Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Sal./Hond.)*, 1992 I.C.J. 351 (Sept. 11) (6) 1994: *Territorial Dispute (Libya v. Chad)* ข้อพิพาทเรื่อง Aozou Strip ศาลตัดสินให้ชาดโดยอาศัยสนธิสัญญาปี 1955 Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Territorial Dispute (Libya/Chad)*, 1994 I.C.J. 6 (Feb. 3) (7) 2001: *Maritime Delimitation and Territorial Questions (Qatar v. Bahrain)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะต่างๆ รวมถึง Hawar Islands และ Zubarah Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Maritime Delimitation and Territorial Questions (Qatar v. Bahr.)*, 2001 I.C.J. 40 (Mar. 16) (8) 2002: *Land and Maritime Boundary (Cameroon v. Nigeria)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับคาบสมุทร Bakassi และพื้นที่ Lake Chad ศาลตัดสินให้แคเมอรูน Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Land and Maritime Boundary (Cameroon v. Nig.)*, 2002 I.C.J. 303 (Oct. 10) (9) 2002: *Sovereignty over Pulau Ligitan and Pulau Sipadan (Indonesia v. Malaysia)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะ Ligitan และ Sipadan ศาลตัดสินให้มาเลเซียโดยอาศัยการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Sovereignty Over Pulau Ligitan and Pulau Sipadan (Indon./Malay.)*, 2002 I.C.J. 625 (Dec. 17) (10) 2005: *Frontier Dispute (Benin v. Niger)* ข้อพิพาทเขตแดนในแอฟริกาตะวันตก Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Frontier Dispute (Benin/Niger)*, 2005 I.C.J. 90 (July 12) (11) 2008: *Sovereignty over Pedra Branca/Pulau Batu Puteh (Malaysia v. Singapore)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะ Pedra Branca Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Sovereignty over Pedra Branca (Malaysia/Singapore)*, 2008 I.C.J. 12 (May 23) (12) 2013: *Frontier Dispute (Burkina Faso v. Niger)* ข้อพิพาทเขตแดนในแอฟริกาตะวันตก Cases | PCA-CPA อ้างอิง:

จำนวน 17 คดี (2) คดีข้อพิพาทเขตแดนทางทะเล (Maritime Boundary Disputes)³⁸
จำนวน 22 คดี และ (3) คดีข้อพิพาทเขตแดนผสม (Mixed Land and Maritime

Frontier Dispute (Burkina Faso/Niger), 2013 I.C.J. 44 (Apr. 16) **(13)** 2018: *Certain Activities carried out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua)* ข้อพิพาทเขตแดนระหว่างคอสตาริกาและนิการากัว Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Certain Activities carried out by Nicaragua (Costa Rica v. Nicaragua)*, 2018 I.C.J. 15 (Feb. 2) **(14)** 2018: *Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับการสร้างถนนตามแนวแม่น้ำ San Juan Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Construction of a Road in Costa Rica (Nicaragua v. Costa Rica)*, 2018 I.C.J. 15 (Feb. 2) **(15)** 2018: *Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua)* ข้อพิพาทเขตแดนทางบกในส่วนเหนือของ Isla Portillos Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua)*, 2018 I.C.J. 15 (Feb. 2) **(16)** 2019: *Guatemala's Territorial, Insular and Maritime Claim (Belize v. Guatemala)* ข้อพิพาทดินแดนระหว่างเบลีซและกัวเตมาลา (กำลังดำเนินการ) Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Guatemala's Territorial Claim (Belize/Guatemala)*, ICJ General List No. 177 และ **(17)** 2021: *Land and Maritime Delimitation and Sovereignty over Islands (Gabon v. Equatorial Guinea)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับการจำกัดเขตแดนและอำนาจอธิปไตยเหนือเกาะต่างๆ (กำลังดำเนินการ) Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Land and Maritime Delimitation (Gabon/Equatorial Guinea)*, ICJ General List No. 179)

³⁸ คดีข้อพิพาทเขตแดนทางทะเล (Maritime Boundary Disputes) จำนวน 22 คดี (ประกอบด้วย: **(1)** 1951: *Fisheries Case (United Kingdom v. Norway)* คดีเกี่ยวกับเขตประมงและเส้นฐานการวัดน่านน้ำอาณาเขต Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Fisheries Case (United Kingdom v. Norway)*, 1951 I.C.J. 116 (Dec. 18) **(2)** 1969: *North Sea Continental Shelf Cases (Denmark/West Germany และ Netherlands/West Germany)* คดีแรกที่กำหนดหลักการสำคัญในการจำกัดเขตไหล่ทวีปทางทะเล Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *North Sea Continental Shelf cases*, 1969 I.C.J. 3 (Feb. 20) **(3)** 1974: *Fisheries Jurisdiction (United Kingdom v. Iceland)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจศาลในการประมงระหว่างสหราชอาณาจักรและไอซ์แลนด์ Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Fisheries Jurisdiction (United Kingdom v. Iceland)*, 1974 I.C.J. 3 (July 25) **(4)** 1974: *Fisheries Jurisdiction (Germany v. Iceland)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจศาลในการประมงระหว่างเยอรมนีและไอซ์แลนด์ Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Fisheries Jurisdiction (Germany v. Iceland)*, 1974 I.C.J. 175 (July 25) **(5)** 1978: *Aegean Sea Continental Shelf Case (Greece v. Turkey)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับไหล่ทวีปในทะเลอีเจียน Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Aegean Sea Continental Shelf Case*, 1978 I.C.J. 3 (Dec. 19) **(6)** 1982: *Continental Shelf (Tunisia v. Libya)* การจำกัดเขตไหล่ทวีปในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Continental Shelf (Tunisia/Libya)*, 1982 I.C.J. 18 (Feb. 24) **(7)** 1984: *Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada v. United States)* การจำกัดเขตแดนทางทะเลในอ่าว Maine Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine*, 1984 I.C.J. 246 (Oct. 12) **(8)** 1985: *Continental Shelf (Libya v. Malta)* การจำกัดเขตไหล่ทวีประหว่างลิเบียและมอลตา Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Continental Shelf (Libya/Malta)*,

1985 I.C.J. 13 (June 3) **(9)** 1991: *Arbitral Award of 31 July 1989 (Guinea-Bissau v. Senegal)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับรางวัลอนุญาโตตุลาการในการจำกัดเขตแดนทางทะเล Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Arbitral Award of 31 July 1989 (Guinea-Bissau v. Senegal)*, 1991 I.C.J. 53 (Nov. 12) **(10)** 1993: *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)* การจำกัดเขตแดนทางทะเลในแถบอาร์กติก Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Maritime Delimitation between Greenland and Jan Mayen*, 1993 I.C.J. 38 (June 14) **(11)** 1995: *Maritime Delimitation between Guinea-Bissau and Senegal* การจำกัดเขตแดนทางทะเลระหว่างกินี-บิสเซาและเซเนกัล (ยกเล็กจากรายการ) Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Maritime Delimitation between Guinea-Bissau and Senegal*, 1995 I.C.J. 423 (Nov. 8) **(12)** 1998: *Fisheries Jurisdiction (Spain v. Canada)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจศาลในการประมงระหว่างสเปนและแคนาดา Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Fisheries Jurisdiction (Spain v. Canada)*, 1998 I.C.J. 432 (Dec. 4) **(13)** 2007: *Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea* ข้อพิพาทเขตแดนทางทะเลในทะเลแคริบเบียน Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Honduras)*, 2007 I.C.J. 659 (Oct. 8) **(14)** 2009: *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)* การจำกัดเขตแดนทางทะเลในทะเลดำ Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Maritime Delimitation in the Black Sea*, 2009 I.C.J. 61 (Feb. 3) **(15)** 2009: *Dispute regarding Navigational and Related Rights (Costa Rica v. Nicaragua)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิการเดินเรือและสิทธิที่เกี่ยวข้อง Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Dispute regarding Navigational and Related Rights*, 2009 I.C.J. 213 (July 13) **(16)** 2012: *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะต่างๆ และเขตแดนทางทะเลในทะเลแคริบเบียน Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)*, 2012 I.C.J. 624 (Nov. 19) **(17)** 2014: *Maritime Dispute (Peru v. Chile)* การจำกัดเขตแดนทางทะเลในมหาสมุทรแปซิฟิก Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Maritime Dispute (Peru v. Chile)*, 2014 I.C.J. 3 (Jan. 27) **(18)** 2018: *Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua)* การจำกัดเขตแดนทางทะเลในทะเลแคริบเบียนและมหาสมุทรแปซิฟิก Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean*, 2018 I.C.J. 139 (Feb. 2) **(19)** 2021: *Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya)* การจำกัดเขตแดนทางทะเลในมหาสมุทรอินเดีย Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya)*, 2021 I.C.J. 4 (Oct. 12) **(20)** 2022: *Dispute over the Status and Use of the Waters of the Silala (Chile v. Bolivia)* ข้อพิพาทเกี่ยวกับสถานะและการใช้น้ำแม่น้ำ Silala Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Dispute over the Waters of the Silala*, 2022 I.C.J. 614 (Dec. 1) **(21)** 2023: *Delimitation of the Continental Shelf (Nicaragua v. Colombia)* การจำกัดเขตไหล่ทวีปขยายเขต Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Delimitation of the Continental Shelf*, 2023 I.C.J. 7 (July 13) และ **(22)** 2022: *Alleged Violations of Sovereign Rights (Nicaragua v. Colombia)* ข้อกล่าวหาการละเมิดสิทธิอธิปไตยในเขตทางทะเล Cases | PCA-CPA อ้างอิง: *Alleged Violations of Sovereign Rights*, 2022 I.C.J. 16 (Apr. 21))

Disputes³⁹ จำนวน 18 คดี) ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนมากถึง 1 ใน 3 ของคดีที่ขึ้นสู่ศาลโลก ทั้งหมด 198 คดีที่ได้รับการบันทึกในรายการทั่วไป⁴⁰ ในปัจจุบันก็ยังคงเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับ

³⁹ คดีข้อพิพาทเขตแดนผสม (Mixed Land and Maritime Disputes) ประกอบด้วยคดีดังต่อไปนี้: คดีที่มีทั้งองค์ประกอบทางบกและทางทะเล เช่น การจำกัดเขตแดนบนแผ่นดินที่ต่อเนื่องไปสู่ทะเล คดีเกี่ยวกับเกาะและหินที่ส่งผลต่อเขตแดนทางทะเลและอำนาจอธิปไตยทางบก คดีเกี่ยวกับแม่น้ำและทางน้ำที่เชื่อมโยงระหว่างเขตแดนบกและทะเล และคดีที่เกี่ยวข้องกับคาบสมุทรและอ่าวที่มีผลกระทบทั้งต่อดินแดนและน่านน้ำ จำนวน 18 คดี (ประกอบด้วย: (1) 1992: Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador v. Honduras: Nicaragua Intervening) ข้อพิพาทเขตแดนครอบคลุมทั้งทางบก เกาะ และทางทะเลในอ่าว Fonseca Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Sal./Hond.: Nicar. intervening), 1992 I.C.J. 351 (Sept. 11) (2) 2001: Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain ข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะต่าง ๆ รวมถึง Hawar Islands, Zubarah และการจำกัดเขตแดนทางทะเล Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Maritime Delimitation and Territorial Questions (Qatar v. Bahr.), 2001 I.C.J. 40 (Mar. 16) (3) 2002: Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Equatorial Guinea Intervening) ข้อพิพาทเกี่ยวกับคาบสมุทร Bakassi, พื้นที่ Lake Chad และเขตแดนทางทะเล Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Land and Maritime Boundary (Cameroon v. Nig.: Eq. Guinea intervening), 2002 I.C.J. 303 (Oct. 10) (4) 2007: Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea ข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะต่าง ๆ และเขตแดนทางทะเลในทะเลแคริบเบียน Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Honduras), 2007 I.C.J. 659 (Oct. 8) (5) 2008: Sovereignty over Pedra Branca/Pulau Batu Puteh, Middle Rocks and South Ledge (Malaysia v. Singapore) ข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะ Pedra Branca และหินใต้น้ำ รวมถึงผลกระทบต่อเขตแดนทางทะเล Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Sovereignty over Pedra Branca (Malaysia/Singapore), 2008 I.C.J. 12 (May 23) (6) 2012: Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia) ข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะต่าง ๆ และเขตแดนทางทะเลในทะเลแคริบเบียน Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), 2012 I.C.J. 624 (Nov. 19) (7) 2018: Certain Activities carried out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) ข้อพิพาทเขตแดนที่มีผลกระทบต่อทั้งทางบกและทางน้ำ Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Certain Activities carried out by Nicaragua (Costa Rica v. Nicaragua), 2018 I.C.J. 15 (Feb. 2) (8) 2018: Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica) ข้อพิพาทเกี่ยวกับการสร้างถนนตามแนวแม่น้ำที่ส่งผลกระทบต่อเขตแดนทั้งบกและน้ำ Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Construction of a Road in Costa Rica (Nicaragua v. Costa Rica), 2018 I.C.J. 15 (Feb. 2) (9) 2018: Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) การจำกัดเขตแดนทางทะเลที่เชื่อมโยงกับเขตแดนทางบก Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean, 2018 I.C.J. 139 (Feb. 2) (10) 2018: Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua) ข้อพิพาทเขตแดนทางบกบนเกาะที่ส่งผลกระทบต่อเขตแดนทางทะเล Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua),

ปัญหาเขตแดนและบริเวณพรมแดนขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศและ/หรือแนวทางปฏิบัติในทางระหว่างประเทศจะกำหนดไว้ตามข้างต้นก็ตาม

3.3 สาเหตุสำคัญของการเกิดข้อพิพาทเขตแดนภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสาเหตุแห่งข้อพิพาทเส้นแบ่งเขตแดนที่น่าคิดขึ้นสู่ศาลโลกในยุคร่วมสมัยจำนวน 57 คดี ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดจนถึงปัจจุบัน พบว่า ข้อพิพาทเกี่ยวกับเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างรัฐนับเป็นหนึ่งในประเด็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความสำคัญยิ่งและซับซ้อนที่สุดในระบบกฎหมายระหว่างประเทศเนื่องจาก “ในกฎหมายระหว่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความเป็นเจ้าของ

2018 I.C.J. 15 (Feb. 2) **(11)** 2021: Land and Maritime Delimitation and Sovereignty over Islands (Gabon v. Equatorial Guinea) ข้อพิพาทเกี่ยวกับการจำกัดเขตแดนทั้งทางบกและทางทะเล รวมถึงอำนาจอธิปไตยเหนือเกาะต่าง ๆ (กำลังดำเนินการ) Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Land and Maritime Delimitation (Gabon/Equatorial Guinea), ICJ General List No. 179 **(12)** 2022: Sovereignty over the Sapodilla Cayes (Belize v. Honduras) ข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะและผลกระทบต่อเขตแดนทางทะเล (กำลังดำเนินการ) Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Sovereignty over the Sapodilla Cayes (Belize v. Honduras), ICJ General List No. 185 **(13)** 2018: Arbitral Award of 3 October 1899 (Guyana v. Venezuela) ข้อพิพาทเกี่ยวกับรางวัลอนุญาโตตุลาการที่ส่งผลต่อเขตแดนทั้งทางบกและทางทะเล (กำลังดำเนินการ) Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Arbitral Award of 3 October 1899 (Guyana v. Venezuela), ICJ General List No. 171 **(14)** 2019: Guatemala's Territorial, Insular and Maritime Claim (Belize v. Guatemala) การอ้างสิทธิในดินแดน เกาะ และทะเลของกัวเตมาลา (กำลังดำเนินการ) Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Guatemala's Territorial Claim (Belize/Guatemala), ICJ General List No. 177 **(15)** 1985: Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta) การจำกัดเขตไหล่ทวีปที่มีผลกระทบต่อกาะและเขตแดนทางทะเล Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Continental Shelf (Libya/Malta), 1985 I.C.J. 13 (June 3) **(16)** 1993: East Timor (Portugal v. Australia) ข้อพิพาทเกี่ยวกับดินแดนติมอร์ตะวันออกและสิทธิในทะเล Cases | PCA-CPA อ้างอิง: East Timor (Portugal v. Australia), 1995 I.C.J. 90 (June 30) **(17)** 1999: Kasikili/Sedudu Island (Botswana v. Namibia) ข้อพิพาทเกี่ยวกับเกาะในแม่น้ำและผลกระทบต่อเขตแดนทางน้ำ Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Kasikili/Sedudu Island (Botswana/Namibia), 1999 I.C.J. 1045 (Dec. 13) และ **(18)** 2010: Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay) ข้อพิพาทเกี่ยวกับแม่น้ำและการจำกัดเขตแดนทางน้ำ Cases | PCA-CPA อ้างอิง: Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), 2010 I.C.J. 14 (Apr. 20))

⁴⁰ ตั้งแต่การก่อตั้งศาลโลกในปี ค.ศ. 1946 จนถึง ค.ศ. 2025 มีคดีทั้งหมด 198 คดีที่ได้รับการบันทึกในรายการทั่วไป โดยเกือบหนึ่งในสามเกี่ยวข้องกับการจำกัดเขตแดนทางบกหรือทางทะเล

ดินแดนมีความสำคัญเพราะอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนกำหนดสิ่งที่ถือว่าเป็นรัฐ”⁴¹ ที่ซึ่งเป็นบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้น การศึกษาเชิงประจักษ์แห่งคดีข้อพิพาทเกี่ยวกับเส้นแบ่งเขตแดนที่ศาลโลก (ICJ) ตั้งแต่ก่อตั้งศาลจนถึงปัจจุบัน ได้เผยให้เห็นการพัฒนาเวียนวนของหลักการทางกฎหมายและรูปแบบการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายตามกฎหมายระหว่างประเทศ (ที่ระบุไว้ในอนุสัญญาระหว่างประเทศกฎหมายจารีตประเพณี หลักการทั่วไปของกฎหมายที่ยอมรับโดยประเทศอารยะ คำพิพากษาของศาล และงานเขียนของนักนิติศาสตร์ที่มีคุณวุฒิสูงสุดเรื่องกฎหมายระหว่างประเทศ)⁴² ซึ่งคำพิพากษาของศาลโลกทั้งหมด 57 คดีที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทเส้นแบ่งเขตแดนดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ถึงแม้จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน แต่ “ข้อพิพาทเขตแดนและข้อพิพาทดินแดนทั้งสองเกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนที่ถูกพิพาท ซึ่งเป็นแก่นแท้”⁴³ ทั้งนี้ จากการศึกษาวិเคราะห์พบว่ามี 2 สาเหตุสำคัญ ดังนี้

1) สาเหตุแห่งข้อพิพาทเขตแดนในมิติทางกฎหมาย ได้แก่ (1) **ปัญหาการตีความสนธิสัญญาและความไม่ชัดเจนทางกฎหมาย** โดยปัญหาหลักนี้ที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทเส้นแบ่งเขตแดน คือ “ความไม่ชัดเจนในการตีความสนธิสัญญาเขตแดน” ซึ่งเป็นปัญหาที่มีลักษณะเป็นระบบ (Systemic) และพบในหลากหลายคดี เนื่องจาก “เมื่อเปรียบเทียบกับ การอ้างอิงอื่น ๆ สำหรับการอ้างสิทธิดินแดน การอ้างสิทธิตามสนธิสัญญามีลักษณะทางกฎหมายมากกว่า กล่าวคือ มีการโน้มน้าวใจทางด้านอารมณ์น้อยกว่าการอ้างสิทธิทางประวัติศาสตร์”⁴⁴ อย่างไรก็ตาม การอ้างสิทธิตามกฎหมายสนธิสัญญาอาจมีความโน้มน้าวใจเป็นพิเศษต่อศาลโลกเพราะว่าข้อ 38 ของธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศกำหนดให้ศาลต้องพิจารณาสนธิสัญญา⁴⁵ แต่ในความเป็นจริงข้อ 38 ไม่มีลำดับศักดิ์

⁴¹ Brian Taylor Sumner, *Territorial Disputes at the International Court of Justice*, Duke Law Journal, Vol. 53, No. 6 (2004), p. 1779.

⁴² 1945 Statute of the International Court of Justice, para. 1, อ้างใน Brian Taylor Sumner, *Territorial Disputes at the International Court of Justice* (2004), pp.1781–1782.

⁴³ Brian Taylor Sumner, *Territorial Disputes at the International Court of Justice* (2004), p.1780.

⁴⁴ Ibid., p.1782.

⁴⁵ Ibid., p.1782–1783.

ในการนำมาปรับใช้ดังจะเห็นได้จากการพิจารณาคดีปราสาทพระวิหาร⁴⁶ ทั้งนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ “ความยากลำบากเฉพาะเจาะจงกับการใช้กฎหมายสนธิสัญญาของศาลโลก คือ การใช้สนธิสัญญาบางฉบับกับรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคีของข้อตกลง”⁴⁷ (2) **ปัญหาเกี่ยวกับหลักการสิทธิเส้นเขตแดนเดิม (*Uti Possidetis Juris*)** โดยหลักการสิทธิเส้นเขตแดนเดิมซึ่งเป็น “หลักคำสอนที่ว่า “เขตแดนการปกครองเก่าจะกลายเป็นเขตแดนระหว่างประเทศเมื่อหน่วยการเมืองได้รับเอกราช”⁴⁸ นับเป็นอีกหนึ่งสาเหตุสำคัญของข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของการสิ้นสุดการปกครองแบบอาณานิคม โดยปัญหาของหลักการนี้อยู่ที่ “เขตแดนการปกครองของอาณานิคมถูกวาดไว้อย่างคลุมเครือไม่ชัดเจนมาโดยตลอด”⁴⁹ และ “การใช้หลัก *uti possidetis* ไม่ได้ทำให้เกิดระบบที่คาดการณ์ได้และมีเสถียรภาพมากเสมอไป”⁵⁰ เนื่องจากหลักการ *uti possidetis* มีลักษณะเป็นการปฏิเสธการกำหนดโดยตนเองและถือว่าเขตแดนภายในการปกครองมีหน้าที่เทียบเท่ากับเขตแดนระหว่างประเทศ⁵¹ และ (3) **ปัญหาการขาดกลไกบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ** ซึ่งข้อจำกัดด้านการบังคับใช้คำพิพากษาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไขข้อพิพาทเขตแดน เนื่องจาก “ศาลเองไม่มีอำนาจในการบังคับคดี แต่ตามข้อ 94 ของกฎบัตรสหประชาชาติ” ซึ่งระบุว่า “สมาชิกแต่ละประเทศของสหประชาชาติรับรองที่จะปฏิบัติตามการตัดสินของ (ศาล) ในคดีที่ตนเป็นคู่ความ”⁵² อย่างไรก็ตาม ศาลโลกไม่มีอำนาจบังคับคดีได้โดยตรงเพื่อบังคับ

⁴⁶ Temple of Preah Vihear Cases, 1962 (Cambodia v. Thailand) เป็นคดีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหาร ศาลตัดสินให้แก้มพูชา โดยอาศัยสนธิสัญญาเขตแดนฝรั่งเศส-สยาม ค.ศ. 1904; โปรดดู, **Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand)**, [Judgment], I.C.J. Reports 6, (1961).

⁴⁷ Brian Taylor Sumner, *Territorial Disputes at the International Court of Justice* (2004), p. 1783

⁴⁸ *Ibid.*, p.1779.

⁴⁹ *Ibid.*, p.1790-1791.

⁵⁰ *Ibid.*, p.1810.

⁵¹ *Ibid.*, p.1790-1791.

⁵² Article 94 of The Charter of The United Nations.

ให้เป็นไปตามการตัดสินใจของตน ศาลไม่มีกำลังทหารหรือกลไกการลงโทษเพื่อบีบบังคับรัฐ⁵³ ดังนั้น จึงทำให้ศาลโลกขึ้นอยู่กับความร่วมมือของรัฐเหล่านี้และเจตจำนงทางการเมืองของพวกเขาในการปฏิบัติตามมาตรฐานกฎหมายระหว่างประเทศที่กำหนดไว้⁵⁴

2) สาเหตุแห่งข้อพิพาทเขตแดนในมิติทางข้อเท็จจริง ได้แก่ (1) **ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ** โดยปัจจัยทางภูมิศาสตร์เป็นสาเหตุพื้นฐานที่สำคัญของข้อพิพาทเขตแดน โดยเฉพาะ “เขตแดนธรรมชาติ” อย่างไรก็ตาม สามารถนำเสนอปัญหาความแม่นยำในการกำหนดเขตการจำกัดเขตหรือทั้งสองอย่างให้กับประเทศเพื่อนบ้าน⁵⁵ ซึ่งสภาพปัญหานี้มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นหาก “การก่อตัวทางธรรมชาติที่สร้างขอบเขตนั้นสามารถเคลื่อนไหวได้ จึงทำให้การจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่ชายแดนมีปัญหามากขึ้น”⁵⁶ นอกจากนี้ ในบริบทของเขตแดนทางทะเล ปัญหาที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้นเนื่องจาก “ขอบเขตทางทะเลเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองซึ่งมีลักษณะแตกต่างมากกว่าเขตบนบก เพราะขอบเขตทางทะเลไม่มีลักษณะธรรมชาติ”⁵⁷

(2) **การควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพและการยึดครองจริง** โดยหลักการ “การควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ” (Effective Control) นี้ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดน โดยหมายถึง การอ้างสิทธิที่อิงตามการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การที่กลุ่มหนึ่งอ้างสิทธิในดินแดนบางแห่งเพราะกลุ่มนั้นมีการปกครองดินแดนและประชากรที่อาศัยอยู่อย่างไม่มีการโต้แย้ง⁵⁸ ทั้งนี้ มีนักวิชาการ

⁵³ MariTimes Crimes. What are ICJ maritime boundary disputes and their implications? [Online], 9 April 2025, Source: <https://maritimescrimes.com/2025/04/09/what-are-icj-maritime-boundary-disputes-and-their-implications/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Brian Taylor Sumner, *Territorial Disputes at the International Court of Justice* (2004), pp.1783–1784.

⁵⁶ Ibid., p.1784.

⁵⁷ Modern Diplomacy. Pushing the Boundaries? Maritime Delimitation and evolving ICJ jurisprudence on International Law of the Sea [Online], 13 February 2022, Source: <https://moderndiplomacy.eu/2022/02/13/pushing-the-boundaries-maritime-delimitation-and-evolving-icj-jurisprudence-on-international-law-of-the-sea/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

⁵⁸ Brian Taylor Sumner, *Territorial Disputes at the International Court of Justice* (2004), p.1787

หลายท่านเชื่อว่า “ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ การควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ คือ เป็น “*shibboleth*”⁵⁹ แต่แท้จริงแล้วเป็น “*sine qua non*”⁶⁰ ของการอ้างสิทธิเหนือดินแดนที่มั่นคง”⁶¹ แต่อย่างไรก็ตาม “หลักคำสอนการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพนี้ ก็ไม่ได้เป็นหลักการที่ปราศจากปัญหาใด ๆ โดยเฉพาะการที่ขาดฉันทามติเกี่ยวกับมาตรฐานที่ใช้ ที่ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดการอ้างสิทธิที่แข่งขันกันหลายครั้ง”⁶² และ (3) **ปัจจัยทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ** ซึ่งการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของข้อพิพาทเขตแดนสมัยใหม่ โดย “การอ้างสิทธิทางเศรษฐกิจยืนยันว่าดินแดนที่เป็นปัญหา จำเป็นต่อความมีชีวิตรอดหรือการพัฒนาของรัฐ”⁶³ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้รวมถึง “ดินแดนอาจจำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวก

⁵⁹ ในส่วนของคำว่า “*shibboleth*” ในทางกฎหมายระหว่างประเทศไม่ใช่คำศัพท์ทางกฎหมายที่มีนิยามเฉพาะ แต่เมื่อนำมาใช้ในบริบทนี้ มักหมายถึงหลักการหรือแนวคิดที่ถูกยึดถืออย่างแข็งแกร่งโดยไม่ตั้งคำถามหรือความเชื่อที่ใช้เป็นเครื่องหมายแยกแยะ ในบริบทกฎหมายระหว่างประเทศ *shibboleth* อาจหมายถึง หลักการที่ถูกยึดถืออย่างเคร่งครัด โดยไม่ได้พิจารณาว่าเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่ แนวคิดที่ใช้แยกแยะ ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนนานาชาติ และ/หรือ คำสำคัญหรือหลักการที่ใช้เป็นเครื่องหมาย ของการเป็นสมาชิกในกลุ่มทางความคิดหรือทางการเมืองใด ๆ ทั้งนี้ ต้นกำเนิดของคำนี้มาจากพระคัมภีร์ไบเบิล (Book of Judges 12:6) ที่เล่าว่าชาวกิเลอาดใช้คำว่า “*shibboleth*” ทดสอบว่าใครเป็นศัตรูหรือมิตร เพราะคนต่างเผ่าออกเสียงไม่ถูกต้อง แต่ในความหมายสมัยใหม่ *shibboleth* มักมีนัยเชิงวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการยึดติดกับหลักการเก่า ๆ โดยไม่ได้คิดทบทวน; โปรตดู, Lynsey Mitchell, *International law as shibboleth: the continued appeal of heroic narratives in support of military intervention*, London Review of International Law, Volume 11, Issue 3, (November 2023), pp.481–510.

⁶⁰ ในส่วนของคำว่า “*sine qua non*” ในทางกฎหมายระหว่างประเทศแปลว่า เงื่อนไขที่ขาดไม่ได้หรือสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ *sine qua non* หมายถึง องค์ประกอบหรือเงื่อนไขที่จำเป็นอย่างแท้จริง สิ่งที่หากขาดไปแล้วจะทำให้สิทธิ หน้าที่ หรือการกระทำทางกฎหมายนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นหรือมีผลได้ ตัวอย่างการใช้ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น การยินยอมของรัฐเป็น *sine qua non* ของการผูกพันตามสนธิสัญญา การมีอำนาจอธิปไตยเป็น *sine qua non* ของการเป็นรัฐในกฎหมายระหว่างประเทศ และ/หรือ การละเมิดหน้าที่เป็น *sine qua non* ของความรับผิดชอบของรัฐ เป็นต้น โดยคำนี้มาจากภาษาละตินที่แปลตรงตัวว่า “without which not” หมายความว่า เป็นสิ่งที่ “ไม่มีมันไม่ได้” หรือ “ขาดไม่ได้”; โปรตดู, Martin Loughlin, *The State: Conditio sine qua non*, International Journal of Constitutional Law 16, no. 4 (2018), pp.1156–1178.

⁶¹ Brian Taylor Sumner, *Territorial Disputes at the International Court of Justice* (2004), p.1787

⁶² Ibid., p.1788.

⁶³ Ibid., pp.1784–1785

ในเส้นทางการขนส่งภายในและระหว่างประเทศสำหรับสินค้า (รวมถึงท่อส่งน้ำมัน ถนน ทางรถไฟ และท่าเรือ) เพื่อใช้ประโยชน์จากวัตถุดิบ เพื่อเพาะปลูก และอื่น ๆ ด้วย”⁶⁴ และ ในบริบทของเขตแดนทางทะเล ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีความสำคัญยิ่งขึ้น เนื่องจาก “เขตแดนทางทะเลมีบทบาทพื้นฐานในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พวกมันมีอิทธิพลโดยตรงต่อด้านภูมิรัฐศาสตร์ เศรษฐกิจ กฎหมาย และสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย”⁶⁵

3.4 ประสิทธิภาพของกลไกระหว่างประเทศในการแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับเขตแดน และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา

3.4.1 กลไกระหว่างประเทศในการแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับเขตแดน

1) ข้อดีของระบบศาลโลก โดยในปัจจุบันระบบศาลโลกในฐานะที่เป็น กลไกระหว่างประเทศหลักในการแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับเขตแดน มีข้อดีหลายประการ ได้แก่ “การสร้างความคาดหวังที่สามารถยอมรับได้ทางกฎหมาย”⁶⁶ ในคูกรณี และ “ความเป็นกลาง และความเป็นอิสระ”⁶⁷ ของกระบวนการพิจารณา นอกจากนี้ บทบาทของศาลโลกน่าชื่นชม ในการแก้ไขข้อพิพาทเขตแดนที่ซับซ้อนและเทคนิคระหว่างรัฐต่าง ๆ โดยไปถึงขนาดตรวจสอบ ความเป็นเทคนิคทางวิทยาศาสตร์และภูมิศาสตร์ของขอบเขตเพื่อไปถึงข้อสรุปที่ถูกต้อง⁶⁸

2) ข้อจำกัดและความท้าทาย โดยในปัจจุบันระบบศาลโลกในฐานะที่เป็น กลไกระหว่างประเทศหลักในการแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับเขตแดน ก็ยังคงมีข้อจำกัดที่สำคัญ

⁶⁴ Ibid., p.1785.

⁶⁵ MariTimes Crimes. What are ICJ maritime boundary disputes and their implications? [Online], 9 April 2025, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

⁶⁶ Brian Taylor Sumner, *Territorial Disputes at the International Court of Justice* (2004), pp.1782–1783.

⁶⁷ International Court of Justice, *Frequently Asked Questions* [Online], n.d. Source: <https://www.icj-cij.org/frequently-asked-questions>. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2568.

⁶⁸ iPleaders. *Analyzing ICJ's jurisprudence in resolving boundary disputes* [Online], 19 August 2021, Source: <https://blog.iplayers.in/analyzing-icjs-jurisprudence-resolvingboundary-disputes/>. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

ได้แก่ “การขาดอำนาจบังคับใช้โดยตรง”⁶⁹ และ “การพึ่งพาความร่วมมือของรัฐ”⁷⁰ นอกจากนี้ สนธิสัญญาถูกละเมิดค่อนข้างบ่อย โดยเฉพาะเมื่อขาดบทบัญญัติการบังคับใช้ที่เข้มแข็ง⁷¹ สำหรับปัญหาอีกประการหนึ่งคือ จนถึงปี ค.ศ. 2018 มีเพียง 74 รัฐที่มีการประกาศในการมีผลบังคับใช้ เพิ่มขึ้นจาก 66 รัฐ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 ส่วนในบรรดาสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคง มีเพียงสหราชอาณาจักรเท่านั้นที่มีการประกาศรับรองการมีผลบังคับใช้⁷²

3.4.2 แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในอนาคตเกี่ยวกับปัญหาเขตแดน

1) ผลกระทบของเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การใช้ระบบดาวเทียมที่มีความสามารถในการกำหนด/ระบุตำแหน่งมาใช้ในการกำหนดเส้นเขตแดน ซึ่งจะทำให้การกำหนดเส้นเขตแดนนั้นมีความแม่นยำชัดเจนเพื่อเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และช่วยลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกกำลังสร้างความท้าทายใหม่ต่อการกำหนดเขตแดน โดยเฉพาะ “การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเลและความเสียหายที่ตามมาต่อเกาะเล็ก ๆ ในหลายพื้นที่ของโลก”⁷³ ซึ่งในบางกรณีได้ช่วยแก้ไขข้อพิพาทที่ยาวนานหมดสิ้นไป เช่น ในปี ค.ศ. 2010 นักวิทยาศาสตร์พบว่าเกาะเล็ก ๆ ในอ่าวเบงกอล ซึ่งมีชื่อว่า “*South Talpatti*” ในบังกลาเทศ และ “*New Moor*” ในอินเดีย ถูกน้ำรวมจนหมดแล้ว⁷⁴

2) การพัฒนากฎหมายสากลขึ้น โดยที่อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (The United Nations Convention on the Law of the Sea: UNCLOS)

⁶⁹ MariTimes Crimes. **What are ICJ maritime boundary disputes and their implications?** [Online], 9 April 2025, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Brian Taylor Sumner, **Territorial Disputes at the International Court of Justice** (2004), p.1810.

⁷² International Court of Justice, **Declarations recognizing the jurisdiction of the Court as compulsory** [Online], n.d., Source: <https://www.icj-cij.org/en/declarations>. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

⁷³ Rongxing Guo. **Seabed Petroleum Exploitation in Disputed Areas** [Online], 2012, Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780080983196000091>. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

⁷⁴ Ibid.

ได้ถูกประกาศใช้เพื่อควบคุมสิทธิและความรับผิดชอบของรัฐเกี่ยวกับการใช้มหาสมุทรและทรัพยากรนั้น⁷⁵ ได้กลายเป็นกรอบทางกฎหมายหลักในการแก้ไขข้อพิพาททางทะเล ถึงแม้ว่าจะผ่านไปกว่า 40 ปีแล้วหลังจากการลงนามครั้งแรก UNCLOS ยังคงถูกมองว่าเป็นหนึ่งในอนุสัญญาที่มีประสิทธิผลและประสบความสำเร็จมากที่สุดที่สหประชาชาติได้ใช้⁷⁶ การพัฒนาของสังคมโลกในครั้งนี้ได้ส่งผลให้ศาลโลกได้จัดการกับคดีมากกว่า 40 คดีเกี่ยวกับข้อพิพาททางทะเลและดินแดน โดยศาลระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเล (International Tribunal for the Law of the Sea: ITLOS) ได้จำกัดเขตเพิ่มเติมมากขึ้น⁷⁷

3) บทบาทของปัจจัยที่ไม่ใช่ภูมิศาสตร์ในการจำกัดเขตแดนทางทะเล (หมายถึง ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงที่เป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดของข้อพิพาทเขตแดนทางทะเล และเป็นแก่นแท้ของแนวคิดเช่น ไหล่ทวีป EEZ และน่านน้ำอาณาเขต)⁷⁸ โดยบทบาทของปัจจัยที่ไม่ใช่ภูมิศาสตร์นี้ในการมีอิทธิพลต่อกระบวนการจำกัดเขตแดนทางทะเลนั้น พบว่า เป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจในหมู่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ⁷⁹ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลโลกไม่ได้นำมาพิจารณาในคำพิพากษาการจำกัดเขตแดนทางทะเล ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันดีแล้วว่าปัจจัยที่ไม่ใช่ภูมิศาสตร์ไม่มีบทบาทสำคัญในการใช้วิธีการจำกัดเขตโซนทางทะเล⁸⁰ ที่ในอนาคตอาจถูกนำไปปรับใช้บนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นในห้วงอวกาศ

⁷⁵ MariTimes Crimes. **What are ICJ maritime boundary disputes and their implications?** [Online], 9 April 2025, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

⁷⁶ Porter Hoagland, J. Jacoby, Mary Schumacher, Christine Burns, **Law of the Sea**, Encyclopedia of Ocean Sciences (Academic Press, 2019). Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780124095489113442>. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Modern Diplomacy. **Pushing the Boundaries? Maritime Delimitation and evolving ICJ jurisprudence on International Law of the Sea**, 13 February 2022, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2568.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

4. อนาคต: วิเคราะห์แนวโน้มเกี่ยวกับการให้ความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดาวโลก ดวงจันทร์ และดวงดาวอื่น

4.1 วิเคราะห์การให้ความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดาวโลก

การวิเคราะห์แนวโน้มอนาคตเกี่ยวกับความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนในสังคมโลกเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมิติ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ในหัวข้อที่ 3 ในประเด็นที่เกี่ยวกับความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนในปัจจุบัน เนื่องจากเขตแดนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการใช้อำนาจและอำนาจอธิปไตยของรัฐ⁸¹ และเป็นสภาพทางกฎหมายที่จำเป็นสำหรับการรวมส่วนหนึ่งส่วนใดของพื้นผิวโลกไว้ในดินแดนของรัฐใดรัฐหนึ่ง⁸² ดังนั้น การศึกษาถึงการให้ความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดาวโลกนี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงประเด็นต่าง ๆ ในหลายบริบท ทั้งในส่วนของการพัฒนาทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองระหว่างประเทศ และวิวัฒนาการของกฎหมายระหว่างประเทศประกอบกันด้วย

4.1.1 แนวโน้มในอนาคตถึงเปลี่ยนแปลงความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดน

1) แนวโน้มการลดความสำคัญของเส้นเขตแดน (De-territorialization Trends) ได้แก่ (1) การบูรณาการทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยการพัฒนาของกลุ่มประเทศในระดับภูมิภาค เช่น สหภาพยุโรป ได้แสดงให้เห็นถึง “การที่เขตแดนแบบดั้งเดิมกำลังถูกท้าทายโดยรูปแบบใหม่ของการปกครองข้ามชาติที่มีลักษณะเป็นการข้ามเขตแดนและการได้รับการยอมรับ”⁸³ ที่ส่งผลให้เกิดการเชื่อมต่อและ

⁸¹ European Journal of International Law. "Boundary Agreements in the International Court of Justice's Case Law, 2000–2010." Oxford Academic [Online], 10 July 2025. Source: <https://academic.oup.com/ejil/article/23/2/495/487228>

⁸² Daniel-Erasmus Khan, Max Huber as Arbitrator: The Palmas (Miangas) Case and Other Arbitrations, 18 European Journal of International Law pp.145–170 (2007).

⁸³ Walker Neil, "Beyond boundary disputes and basic grids: Mapping the global disorder of normative orders." International Journal of Constitutional Law, Volume 6 Issue 3–4 (July–October 2008) , p.373, 10 July 2025. Source: <https://academic.oup.com/icon/article/6/3–4/373/654423>

ความทับซ้อนที่สำคัญระหว่างระบบกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายระดับภูมิภาค และกฎหมายภายในทำให้ไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยง่าย ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับเขตแดนเพียงอย่างเดียวขึ้นน้อย⁸⁴ ตัวอย่างเช่น กรณีสหภาพยุโรป ในการจัดทำข้อตกลงเชงเกน (Schengen Agreement) โดยการสร้าง “พื้นที่เชงเกน” (The Schengen Area) ในสหภาพยุโรปเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการลดความสำคัญของเส้นเขตแดนในทางปฏิบัติ โดยที่การเคลื่อนย้ายของบุคคล สินค้า บริการ และทุน สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรีข้ามเส้นเขตแดนของชาติ⁸⁵ แม้ว่าเส้นเขตแดนทางกฎหมายระหว่างประเทศจะยังคงมีอยู่ก็ตาม (2) การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและไซเบอร์สเปซ โดยการเกิดขึ้นของพื้นที่ไซเบอร์และเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคปัจจุบันได้สร้าง “ความท้าทายใหม่ ต่อแนวคิดดั้งเดิมของอำนาจอธิปไตยแบบ Westphalia”⁸⁶ เนื่องจากข้อมูลและการสื่อสารสามารถข้ามเส้นเขตแดนได้โดยไม่จำกัด⁸⁷ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการควบคุมและการบังคับใช้กฎหมายแบบดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น กรณีการโจมตี WannaCry ransomware attack ในปี ค.ศ. 2017 ซึ่งเป็นการโจมตีทางไซเบอร์ข้ามพรมแดนที่ส่งผลกระทบกว่า 150 ประเทศทั่วโลก เป็นผลให้สามารถเห็นข้อจำกัดของรัฐในการป้องกันภัยไซเบอร์ที่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะพรมแดนของตน⁸⁸ เป็นต้น และ (3) ปัญหาระดับโลกที่ต้องการความร่วมมือระหว่างประเทศจากประชาคมโลกทั้งหลาย โดยปัญหาระดับโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การแพร่ระบาดของโรค การก่อการร้ายข้ามแดน และการก่ออาชญากรรม

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Asia Maritime Transparency Initiative, **South China Sea Energy Exploration and Development** [Online], 10 July 2025 Source: <https://amti.csis.org/south-china-sea-energy-exploration-and-development/>

⁸⁶ แนวคิดอธิปไตยแบบ Westphalian ยืนยันหลักการที่ว่ารัฐมีสิทธิเด็ดขาดในการควบคุมกิจการภายในของตนเองโดยไม่ถูกแทรกแซงจากภายนอก ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย ปี ค.ศ. 1648 ซึ่งยุติสงครามสามสิบปีในยุโรป และกลายเป็นรากฐานสำคัญของระบบรัฐชาติสมัยใหม่; โปรดดู, Leo Gross, **The Peace of Westphalia, 1648–1948**, (1948).

⁸⁷ Park University, **International Logistics Rules and Regulations You Need to Know** [Online], 29 March 2024. Source: <https://www.park.edu/blog/international-logistics-rules-and-regulations-you-need-to-know/>

⁸⁸ Siavash Mirzaee, **Outer Space and Common Heritage of Mankind: Challenges and Solutions** [Online], Source: <https://www.researchgate.net/publication/317121083>

ข้ามชาติ ได้แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของระบบรัฐชาติแบบดั้งเดิมในการจัดการกับปัญหาที่เส้นเขตแดนไม่สามารถป้องกันได้อีกต่อไป⁸⁹

2) แนวโน้มการเสริมสร้างความสำคัญของเส้นเขตแดน (Re-Territorialization Trends) ได้แก่ (1) ชาตินิยมและการเมืองประชานิยม โดยการเพิ่มขึ้นของกระแสชาตินิยมและการเมืองประชานิยมทั่วโลกในปัจจุบันได้นำไปสู่ “การกลับมาเน้นความสำคัญของอำนาจอธิปไตยแห่งชาติและการควบคุมเส้นเขตแดน”⁹⁰ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ Brexit ซึ่งสหราชอาณาจักร “เลือกที่จะออกจากสหภาพยุโรปเพื่อฟื้นฟูการควบคุมเส้นเขตแดนและอำนาจอธิปไตยแห่งชาติ”⁹¹ หรือกรณีประเทศไทยกับกัมพูชา ในพื้นที่สามเหลี่ยมมรกต ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาเมือนโต๊ด และปราสาทตาควาย ความขัดแย้งส่วนใหญ่เกิดจากการตีความเส้นเขตแดนที่แตกต่างกันตามแผนที่ของแต่ละฝ่าย⁹² (2) ความมั่นคงและการต่อต้านการก่อการร้าย ยกตัวอย่างเช่น โดยเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 และการโจมตีของผู้ก่อการร้ายในยุคต่อมา ซึ่งได้ทำให้รัฐต่าง ๆ เพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมเส้นเขตแดนและตรวจสอบการเข้า-ออกประเทศ⁹³ เพื่อรักษาความมั่นคงแห่งชาติ และ (3) ข้อพิพาทเขตแดนใหม่และการแย่งชิงทรัพยากร ดังเห็นได้จากในบางพื้นที่ของโลก เช่น พื้นที่ขั้วโลกเหนือและทะเลลึก มีทรัพยากรใหม่อยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงได้นำไปสู่

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Eversheds-Sutherland, **International Trade and Sanctions: How Global Trade Regulation is Reshaping Supply Chains** [Online], 10 July 2025 Source: <https://www.eversheds-sutherland.com/en/global/insights/how-global-trade-regulation-is-reshaping-supply-chains>.

⁹¹ United Nations Office of Legal Affairs, **Repertory of Practice of United Nations Organs** [Online], 11 July 2025. Source: <https://legal.un.org/repertory/>.

⁹² BBC-News, **กรณีพิพาทไทย-กัมพูชา หลักฐานเด็ดที่ทางกัมพูชาอาจนำมาใช้ในศาลโลก คืออะไร** [ออนไลน์], 9 กรกฎาคม 2568, แหล่งที่มา: <https://www.bbc.com/thai/articles/cr7zyjp3emdo>.

⁹³ United Nations, **Charter of the United Nations**, Article 2(4) [Online], 11 July 2025. Source: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text/>.

การแย่งชิงซึ่งทรัพยากรใหม่และปัญหาข้อพิพาทเขตแดนใหม่⁹⁴ซึ่งตัวอย่างข้างต้นนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเส้นเขตแดนยังคงมีความสำคัญในทางเศรษฐกิจและทางยุทธศาสตร์

4.1.2 การวิเคราะห์การให้ความสำคัญของเส้นเขตแดนและบริเวณ พรมแดนบนดวงจันทร์และดาวโลกในมิติต่าง ๆ

1) มิติทางกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ (1) หลักความมั่นคงและความถาวรของเส้นเขตแดน หลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศยังคงยืนยันว่า เมื่อรัฐสองรัฐสร้างเส้นเขตแดนระหว่างกัน หนึ่งในวัตถุประสงค์หลัก คือ การบรรลุความมั่นคงและความสิ้นสุดของอำนาจอธิปไตยของรัฐ⁹⁵ และขอบเขตที่กำหนดโดยสนธิสัญญาจึงบรรลุความถาวรซึ่งตัวสนธิสัญญาเองไม่จำเป็นต้องถาวร⁹⁶ และ (2) การพัฒนาของกฎหมายทะเลและพื้นที่ใหม่ โดย UNCLOS ในปี ค.ศ. 1982 นั้น⁹⁷ ได้ขยายแนวคิดของเขตแดนไปสู่ทะเลและมหาสมุทร รวมถึงการพัฒนากฎหมายสำหรับพื้นที่ใหม่ เช่น พื้นที่ใหม่ทางไซเบอร์สเปซและอวกาศด้วย

2) มิติทางเศรษฐกิจ ได้แก่ (1) การค้าโลกและห่วงโซ่อุปทาน ถึงแม้ว่าการค้าโลกจะมีลักษณะข้ามชาติมากขึ้น แต่เส้นเขตแดนยังคงมีความสำคัญในการกำหนดกฎระเบียบการค้า ภาษี และมาตรฐานต่าง ๆ⁹⁸ การระบาดของ COVID-19 ได้แสดงให้เห็นว่าความเปราะบางของห่วงโซ่อุปทานโลกทำให้รัฐต่าง ๆ หันกลับมาเน้นการผลิตภายในประเทศ

⁹⁴ ScienceDirect Topics. "Boundary Dispute – an overview" [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/boundary-dispute>.

⁹⁵ Oxford Public International Law, "Boundaries" [Online], 10 July 2025. Source: <https://opil.oup.com/display/10.1093/law-epil/9780199231690/law-9780199231690-e1011>

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ MariTimes Crimes. "What are ICJ maritime boundary disputes and their implications?" [Online], 10 July 2025. Source: <https://maritimescrimes.com/2025/04/09/what-are-icj-maritime-boundary-disputes-and-their-implications/>

⁹⁸ Forceget Supply Chain Logistics, International Trade Regulations: Essential Laws Shaping Global Commerce [Online], 2025. Source: <https://forceget.com/blog/international-trade-regulations-essential-laws-shaping-global-commerce/>

มากขึ้น⁹⁹ และ (2) ทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงด้านพลังงาน ซึ่งการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนของ “พลังงาน” ยังคงเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของข้อพิพาททางเขตแดน¹⁰⁰ เช่น การค้นพบแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติใต้ทะเลในบริเวณพื้นที่เขตทะเลจีนใต้ ที่นำไปสู่ปัญหาข้อพิพาทในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว¹⁰¹

3) มิติทางเทคโนโลยี ได้แก่ (1) เทคโนโลยีการสื่อสารและการขนส่ง เนื่องจากการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลในปัจจุบันมีความเสถียรมากยิ่งขึ้น ทำให้การพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านี้ได้ส่งผลให้ระยะทางและเส้นเขตแดนมีความสำคัญลดลง¹⁰² แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะเดียวกันเทคโนโลยีการสื่อสารและการขนส่งก็ยังสามารถสร้างความจำเป็นในการควบคุมและกำกับดูแลการไหลเวียนของข้อมูลข้ามเส้นเขตแดนได้อยู่¹⁰³ และ (2) เทคโนโลยีการเฝ้าระวังและการควบคุมเส้นเขตแดน เนื่องจากปัจจุบันสังคมโลกมีเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยขึ้น เช่น การประยุกต์ใช้ดาวเทียม โดรน และระบบปัญญาประดิษฐ์ ในการดำเนินการกิจที่เกี่ยวกับการเฝ้าระวังและการควบคุมเส้นเขตแดน ซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเหล่านี้ได้ส่งผลให้การควบคุมและเฝ้าระวังเส้นเขตแดนมีประสิทธิภาพมากขึ้น¹⁰⁴

4.2 การให้ความสำคัญในกรณีการจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์ และดวงดาวอื่นของมวลมนุษยชาติ

สำหรับประเด็นการจัดทำเส้นเขตแดนในอวกาศบนดวงดาวอื่นนั้น ถือว่าเป็นหนึ่งในประเด็นที่มีความท้าทายที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศ

⁹⁹ Harvard Business Review, **Global Supply Chains in a Post-Pandemic World** [Online], 2020. Source: <https://hbr.org/2020/09/global-supply-chains-in-a-post-pandemic-world>

¹⁰⁰ Modern Diplomacy. "Pushing the Boundaries? Maritime Delimitation and evolving ICJ jurisprudence on International Law of the Sea" [Online], 10 July 2025. Source: <https://moderndiplomacy.eu/2022/02/13/pushing-the-boundaries-maritime-delimitation-and-evolving-icj-jurisprudence-oninternational-law-of-the-sea/>

¹⁰¹ Asia Maritime Transparency Initiative, **South China Sea Energy Exploration and Development** [Online], 2023. Source: <https://amti.csis.org/south-china-sea-energy-exploration-and-development/>

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ U.S. Customs and Border Protection, **Trade** [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.cbp.gov/trade>

ร่วมสมัยในยุคนี้¹⁰⁵ ถึงแม้ว่าข้อ 2¹⁰⁶ ของสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 จะได้มีการบัญญัติถึง “หลักห้ามการเข้าครอบครองห้วงอวกาศ” ไว้อย่างชัดเจนว่า “*อวกาศภายนอก รวมทั้ง ดวงจันทร์และเทหะในท้องฟ้าอื่น ๆ จะไม่ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของชาติโดยการอ้างถึงอธิปไตย หรือโดยการใช้ หรือโดยการยึดครอง หรือโดยวิธีการอื่นใด*” แต่ความเป็นจริงในทางปฏิบัติ และความต้องการของมนุษยชาติในการขยายการเข้าใช้ประโยชน์จากห้วงอวกาศ กำลังเป็นที่ท้าทายรากฐานตามหลักการของสนธิสัญญาฯ ดังกล่าว¹⁰⁷ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่า จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษวิเคราะห์เกี่ยวกับความสำคัญในกรณีการจัดทำเส้นเขตแดน และบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นของมนุษยชาติในอนาคต ภายใต้ระบอบกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law Regime) และกฎหมายอวกาศ (Space Law) ดังนี้

4.2.1 ปัญหาความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของกฎหมายอวกาศปัจจุบันกับการจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์ และ/หรือดวงดาวอื่นของมนุษยชาติ

1) หลักกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่และข้อจำกัดต่าง ๆ โดยสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 ซึ่งเป็น “ธรรมนูญของกฎหมายอวกาศ” มีการกำหนดหลักห้ามการเข้าครอบครองห้วงอวกาศ (Non-Appropriation Principle) ซึ่งเป็นการขยายหลักการ

¹⁰⁵ Wilson Center, *The Global Legal Landscape of Space: Who Writes the Rules on the Final Frontier?* [Online], 10 July 2025. <https://www.wilsoncenter.org/article/global-legal-landscape-space-who-writes-rules-final-frontier>

¹⁰⁶ United Nations Office for Outer Space Affairs, *Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies (Outer Space Treaty)* Article II. “*Outer space, including the moon and other celestial bodies, is not subject to national appropriation by claim of sovereignty, by means of use or occupation, or by any other means.*” [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/outerspacetreaty.html>

¹⁰⁷ ScienceDirect, *Evolving governance in the space sector: From Legacy Space to New Space models* [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0094576524005010>

ทรัพย์สินร่วมกัน (*res communis*) ไปสู่อวกาศ¹⁰⁸ ซึ่งหลักการ *res communis* นี้มีรากฐานมาจากกฎหมายโรมันโบราณ ซึ่งถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายของจักรพรรดิจัสติเนียนในคริสต์ศตวรรษที่ 6 ว่า “*By the law of nature these things are common to mankind – the air, running water, the sea, and consequently the shores of the sea*”¹⁰⁹ ควบคู่กับหลักการว่าด้วยผลประโยชน์ร่วมกัน (Common Interest Principle) ที่กำหนดให้การสำรวจและใช้ประโยชน์จากอวกาศต้องเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศทั้งปวง ซึ่งต่อมาได้ถูกพัฒนาไปสู่แนวคิดว่าด้วยผลประโยชน์ร่วมกันของมวลมนุษยชาติ “Common Heritage of Mankind” ที่ได้รับการพัฒนาในเวทีสหประชาชาติและถูกบัญญัติไว้ใน UNCLOS และความตกลงดวงจันทร์¹¹⁰

อย่างไรก็ตาม สนธิสัญญาอวกาศฯ นี้ พบว่า ไม่ได้มีการให้คำจำกัดความที่ชัดเจนของ “การครอบครอง” หรือ “การยึดครอง” และไม่ได้กำหนดแนวทางสำหรับการจัดการทรัพยากรในระยะยาว ประกอบกับยังคงขาดกลไกการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดช่องโหว่ทางกฎหมายที่รัฐต่าง ๆ อาจใช้ประโยชน์จากช่องโหว่นี้เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้กับตนและพวกพ้องได้¹¹¹

2) การทำหายจากกฎหมายภายในประเทศที่ขัดแย้งกับหลักการตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างกฎหมายภายในของต่างประเทศที่ขัดแย้ง เช่น (1) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกรกฎบัญญัติว่าด้วยการความสามารถในการส่งทางด้าน

¹⁰⁸ Fabio Tronchetti, *The Non-Appropriation Principle as a Structural Norm of International Law: A New Way of Interpreting Article II of the Outer Space Treaty*, 3 ed (AIR & SPACE Volume 33 (2008)

¹⁰⁹ Justinian I, *Institutiones Iustiniani (Institutes of Justinian)*, Book II, Title I “De divisione rerum” (On the Division of Things) , Space Legal Issues, Space Law and *res communis* [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.spacelegalissues.com/space-law-the-res-communis-concept-in-space-law/>

¹¹⁰ Encyclopedia of Science, **Technology, and Ethics, Common Heritage of Mankind Principle** [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.encyclopedia.com/science/encyclopediasalmanacs-transcripts-and-maps/common-heritage-mankind-principle>

¹¹¹ P.J. Blount, **One Small Step: The Impact of the U.S. Commercial Space Launch Competitiveness Act of 2015 on the Exploitation of Resources in Outer Space**, 2 ed (NORTH CAROLINA JOURNAL OF LAW & TECHNOLOGY, 2016)

อวกาศในเชิงพาณิชย์ (Commercial Space Launch Competitiveness Act 2015: CSLCA) ที่ให้สิทธิแก่พลเมืองของสหรัฐอเมริกามีสิทธิได้รับทรัพยากร รวมถึงครอบครองทรัพยากรดังกล่าวด้วย¹¹² ทั้งนี้ พลเมืองตามรัฐธรรมนูญฯ นั้น ได้ระบุว่าหมายถึงภาคเอกชนด้วย¹¹³ และ (2) ประเทศลักเซมเบิร์กได้ออกกฎหมายว่าด้วยการสำรวจและการใช้ทรัพยากรอวกาศ ค.ศ. 2017 (LAW ON THE EXPLORATION AND USE OF SPACE RESOURCES) เพื่อให้ให้มีการรับรองสิทธิในการครอบครองทรัพยากรอวกาศที่ได้จากการขุดค้น โดยได้มีการระบุว่า “ทรัพยากรอวกาศ” (Space Resources) นั้น สามารถที่จะเข้าถือเอาเป็นเจ้าของได้¹¹⁴ และห้ามมิให้บุคคลใดสำรวจหรือใช้ทรัพยากรอวกาศโดยไม่ได้รับอนุญาต (Authorisation)¹¹⁵ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของรัฐในการตีความสนธิสัญญาอวกาศในแบบที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเองที่ถือได้ว่าเป็นการทำลายโดยอ้อมต่อหลักห้ามการเข้าครอบครองห้วงอวกาศ¹¹⁶

นอกจากนี้ โครงการ Artemis Accords ของสหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรยังได้สร้างความซับซ้อนเกี่ยวกับเขตแดนและพรมแดนมากยิ่งขึ้น เมื่อได้มีการกำหนดถึง “เขตความปลอดภัย” (Safety Zones) รอบฐานดวงจันทร์ โดยข้อ 11 ของ Artemis Accords ได้มีการวางหลักการโดยสรุปไว้ว่า ประเทศผู้ลงนามตั้งใจที่จะแจ้งข้อมูลกิจกรรมของตนและมุ่งมั่นที่จะประสานงานเพื่อหลีกเลี่ยงการรบกวนที่เป็นอันตราย ผ่านการสร้างเขตความปลอดภัย ซึ่งขนาด ขอบเขต และระยะเวลาของเขตความปลอดภัยจะสะท้อน

¹¹² 51 U.S. Code § 51303.

¹¹³ 51 U.S. Code § 51301 (3); § 50902.

¹¹⁴ Article 1 of Loi du 20 juillet 2017 sur l'exploration et l'utilisation des ressources de l'espace. “*Space resources are capable of being owned.*”

¹¹⁵ Article 2 (1) of Loi du 20 juillet 2017 sur l'exploration et l'utilisation des ressources de l'espace. “*No person can explore or use space resources without holding a written mission authorisation from the minister or ministers in charge of the economy and space activities (hereinafter “the ministers”).*”

¹¹⁶ THE SPACE REVIEW (2017), Christopher J. Newman, **Luxembourg's law on space resources rests on a contentious relationship with international framework** [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.thespacereview.com/article/3355/1>

ลักษณะของการดำเนินงานที่ปฏิบัติอยู่ โดยอิงหลักการทางวิทยาศาสตร์และวิศวกรรม¹¹⁷ ทั้งนี้ บางฝ่ายมองว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างเขตแดนโดยอ้อม เพราะเขตความปลอดภัยเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งกัน เนื่องจากการนำไปใช้อาจละเมิดหลักการห้ามยึดครองและหลักการอื่น ๆ ของสนธิสัญญาอวกาศฯ และมีข้อกังวลว่าเขตความปลอดภัยเป็นพื้นที่เฉพาะเจาะจง และการได้มาซึ่งพื้นที่ดังกล่าวนั้นจะเป็นสิ่งที่ถูกห้ามโดยสนธิสัญญาอวกาศฯ อย่างแท้จริง¹¹⁸

4.2.2 ความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงระบอบกฎหมายในการดำเนินการจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นในห้วงอวกาศของมนุษยชาติ

1) ปัจจัยสนับสนุนการสร้างระบบเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงดาวอื่นเพื่อควบคุมพื้นที่ โดยความจำเป็นในทางปฏิบัติเป็นแรงผลักดันสำคัญ เมื่อมนุษย์เริ่มออกไปตั้งถิ่นฐานบนดวงจันทร์และ/หรือบนดวงดาวอื่นในอวกาศ ความจำเป็นในการจัดการและการกระจายทรัพยากรจะเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างระบบควบคุมพื้นที่เพื่อป้องกันความขัดแย้ง โดยเฉพาะในบริบทของ “*New Space Economy*” ที่มีผู้เล่นหลากหลายทั้งภาครัฐและเอกชน¹¹⁹ นอกจากนี้ ภาคเอกชนที่ลงทุนในการสำรวจอวกาศก็ต้องการความมั่นใจในการได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน ซึ่งอาจต้องอาศัย

¹¹⁷ NASA, *The Artemis Accords: Principles for Cooperation in the Civil Exploration and Use of the Moon, Mars, Comets, and Asteroids* [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.nasa.gov/artemis-accords/>

¹¹⁸ ELSEVIER, *Implementing Safety Zones for Lunar Activities under the Artemis Accords* [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2468896722001458> และ SCIAM, *Do NASA's Lunar Exploration Rules Violate Space Law?* [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.scientificamerican.com/article/do-nasas-lunar-exploration-rules-violate-space-law/>

¹¹⁹ ELSEVIER, *Evolving Governance in the Space Sector: From Legacy Space to New Space Models ?* [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0094576524005010>

“รูปแบบของการครอบครองหรือควบคุมพื้นที่” เพื่อความมั่นคงปลอดภัยและคุ้มครองผลประโยชน์ของตน¹²⁰

2) ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อมนุษย์ค้นพบดินแดนใหม่ การแบ่งแยกและควบคุมพื้นที่จะส่งผลตามมา ซึ่งการมีเส้นเขตแดนที่ชัดเจนจะช่วยป้องกันความขัดแย้งระหว่างประเทศในอวกาศ แต่เนื่องจากหลักห้ามการเข้าครอบครองห้วงอวกาศ (โดยถือว่าอวกาศเป็นเขตแดนของมนุษยชาติทุกคน (*The province of all mankind*) และเป็นเสรีในการสำรวจและเข้าใช้ประโยชน์ของทุกรัฐ) ในสนธิสัญญาอวกาศฯ และหลักการว่าด้วย “Common Heritage of Mankind” ในความตกลงดวงจันทร์ฯ ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายระหว่างประเทศทั้ง 2 ฉบับนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อการจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นของมนุษยชาติ หากมนุษย์ได้มีการค้นพบดินแดนใหม่ในห้วงอวกาศขึ้นแต่อย่างไรก็ตาม เพื่อลดความขัดแย้งในการเข้าใช้ประโยชน์จากอวกาศ สังคมโลกอาจต้องร่วมกันในการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศขึ้นมาเพื่อกำหนดเขตแดนและพื้นที่บนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นของมนุษยชาติในการเข้าใช้ประโยชน์โดยไม่กระทบต่อหลักการดังกล่าวข้างต้น โดยอาจมีการระบุหลักการที่ว่า “การจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์และ/หรือบนดวงดาวอื่นของมนุษยชาติ ไม่ถือว่าเป็นการยึดครองหรือการกล่าวอ้างอำนาจอธิปไตย” ในความตกลงดังกล่าวด้วย

4.2.3 ความท้าทาย อุปสรรคและแนวโน้มการพัฒนาในอนาคตของการจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นในห้วงอวกาศของมนุษยชาติ

1) ความท้าทายและอุปสรรคของการจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่น พบว่า การควบคุมและบังคับใช้เส้นเขตแดนในอวกาศมีความยากต่อการดำเนินการที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากมีระยะทางที่ค่อนข้างไกลและมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่นอกเขตอำนาจอธิปไตยของรัฐ

¹²⁰ Jeff Foust, *Luxembourg Adopts Space Resources Law* [Online], 10 July 2025.

เช่น พื้นที่ทางทะเล และพื้นที่ทางไซเบอร์สเปซ ที่มีระบบการกำกับดูแลที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹²¹ นอกจากนี้ การสร้างเส้นเขตแดนในอวกาศจะขัดแย้งโดยตรงกับสนธิสัญญาอวกาศฯ¹²² ซึ่งประเทศที่ไม่มีความสามารถในการสำรวจอวกาศอาจต่อต้านการแบ่งแยกอวกาศได้ เนื่องจากเห็นว่าการจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นของมนุษยชาติอาจสร้างความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรอวกาศ และยังขัดแย้งกับความตกลงดวงจันทร์ ค.ศ. 1979 ตามหลักการว่าด้วย “ทรัพย์สินสมบัติร่วมกันของมวลมนุษยชาติ”¹²³

2) แนวโน้มการพัฒนาที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีความเป็นไปได้สูงสุด คือ “การสร้างเขตพื้นที่เฉพาะกิจ” ที่ไม่เรียกว่าเป็นเขตแดนแต่มีลักษณะการควบคุมเชิงพื้นที่ ผ่านกลไกต่าง ๆ ในรูปแบบของ “multilevel governance” ที่มีการกระจายอำนาจในหลายระดับ¹²⁴ เช่น (1) รูปแบบเขตพื้นที่ที่มีการกำหนดหน้าที่หรือการใช้งานเฉพาะ (Functional Zones) โดยการแบ่งพื้นที่บนดวงเคราะห์เป็นเขตการทำเหมืองแร่ หรือการพักอาศัย ฯลฯ ที่แต่ละประเทศหรือภาคเอกชนมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ ควบคู่กับการสร้างเขตพิเศษสำหรับการวิจัยที่แต่ละประเทศมีความรับผิดชอบในการจัดการ ซึ่งเป็นแนวทางที่คล้ายกับการจัดการพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่นอกเขตอำนาจอธิปไตยของรัฐ¹²⁵ และ (2) รูปแบบระบบสัมปทาน (Concession System) ที่ผ่านการให้สิทธิ

¹²¹ Gilles Doucet Stephens, **Characteristics of Governance for Domains Beyond National Jurisdiction: Lessons for Future Outer Space Governance** [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.tandfonline.com/doi/ful/10.1080/14777622.2022.2145190>

¹²² ELSEVIER, **Implementing Safety Zones for Lunar Activities under the Artemis Accords** [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2468896722001458>.

¹²³ Agreement Governing the Activities of States on the Moon and Other Celestial Bodies (Moon Agreement), Art. 11 “1. *The moon and its natural resources are the common heritage of mankind, which finds its expression in the provisions of this Agreement, in particular in paragraph 5 of this article.*” [Online], accessed 10 July 2025. Source: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/moon-agreement.html>

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ ELSEVIER, **Evolving Governance in the Space Sector: From Legacy Space to New Space Models**, [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0094576524005010> และ Credric Ryngaert, **Territory in the Law of Jurisdiction: Imagining Alternatives**, Utrecht University, Utrecht, The Netherlands

ในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่บนดวงดาวอื่นเป็นระยะเวลายาว แต่ไม่ใช้การยึดครองถาวร ที่อยู่ภายใต้การจัดการโดยองค์การระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่จัดสรรและควบคุมการใช้พื้นที่ในอวกาศ คล้ายกับระบบของ International Seabed Authority (ISA) ที่ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้ the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS)¹²⁶ เป็นต้น

4.2.4 ประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในการจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นของมนุษยชาติ

1) ประเด็นด้านความเป็นธรรมและความเท่าเทียม โดยถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่สุด คือ การทำให้มั่นใจว่าประเทศที่พัฒนาแล้วจะไม่ผูกขาดทรัพยากรในอวกาศ โดยสังคมโลกจะต้องเน้นย้ำหลักการที่ว่า “อวกาศเป็นมรดกร่วมของมนุษยชาติ” ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ หลักการห้ามการเข้าครอบครองหรือ หลักการไม่ยึดครอง (non-appropriation) การจัดการทรัพยากรระหว่างประเทศ (international management of resources) การแบ่งปันผลประโยชน์ทางการเงินและเทคโนโลยี (sharing of financial and technological benefits) การสงวนไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในทางสันติ (reservation for peaceful purposes) และการสงวนไว้เพื่อคนรุ่นต่อไป (reservation for further generations)¹²⁷

2) ประเด็นด้านความมั่นคงและสันติภาพ ที่ซึ่งควรดำเนินการผ่านการสร้างกลไกป้องกันและแก้ไขข้อพิพาทในอวกาศ เพื่อหลีกเลี่ยงการนำความขัดแย้งจากโลกไปสู่อวกาศ โดยเฉพาะในบริบทที่มีผู้เล่นใหม่เพิ่มมากขึ้นในยุค “New Space Economy” ที่ต้องการระบบการกำกับดูแลที่เหมาะสม¹²⁸

¹²⁶ Michael Lodge, *The International Seabed Authority and Deep Seabed Mining*, UN Chronicle (May 2017). และ Pradeep Singh, *Deep Seabed Mining: A General Policy at the International Seabed Authority?* [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.ejiltalk.org/deep-seabed-mining-a-general-policy-at-the-international-seabed-authority/>

¹²⁷ Siavash Mirzaee, *Outer Space and Common Heritage of Mankind: Challenges and Solutions* [Online], 10 July 2025. Source: https://www.researchgate.net/publication/317121083_Outer_Space_and_Common_Heritage_of_Mankind_Challenges_and_Solutions

¹²⁸ ELSEVIER, *Evolving Governance in the Space Sector: From Legacy Space to New Space Models*, [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/>

3) ประเด็นด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอวกาศ ซึ่งรวมถึงความกังวลเกี่ยวกับขยะอวกาศและการปนเปื้อนของสภาพแวดล้อมในอวกาศ ซึ่งอาจนำไปสู่ “tragedy of the space commons” หากไม่มีการจัดการที่เหมาะสม โดยเฉพาะปัญหา Kessler syndrome¹²⁹ ที่อาจทำให้การเข้าถึงอวกาศในอนาคตเป็นไปได้ยาก¹³⁰

4.2.5 แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งในการจัดทำเส้นเขตแดนและบริเวณพรมแดนบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นของมนุษยชาติ

1) การปรับปรุงกรอบกฎหมายระหว่างประเทศ โดยแนวทางนี้เห็นควรที่จะมีการเจรจาสร้างสนธิสัญญาเสริมขึ้น เพื่อที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ใหม่สำหรับการใช้ประโยชน์จากอวกาศ โดยไม่ขัดต่อหลักการพื้นฐานของสนธิสัญญาอวกาศฯ ควบคู่กับการหาทางตีความสนธิสัญญาอวกาศฯ ในแบบที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้โดยไม่ถือเป็นการยึดครองหรือการกล่าวอ้างอำนาจอธิปไตย¹³¹

2) การสร้างกลไกการจัดการใหม่ โดยการสร้างองค์การระหว่างประเทศ เฉพาะที่ทำหน้าที่จัดสรรและควบคุมการใช้ทรัพยากรในอวกาศ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับ International Seabed Authority (ISA) ของกฎหมายทะเล¹³² และการสร้างแนวคิดว่าด้วย “เขตพัฒนาอวกาศ” ที่ประเทศต่าง ๆ สามารถขอใบอนุญาตในการเข้าใช้ประโยชน์ได้

S0094576524005010 and Cedric Ryngaert, *Territory in the Law of Jurisdiction: Imagining Alternatives*, Utrecht University, Utrecht, The Netherlands

¹²⁹ ใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่นักวิทยาศาสตร์ NASA ชื่อ Donald J. Kessler และ Burton G. Cour-Palais เสนอขึ้นในปี ค.ศ. 1978 “Kessler syndrome” ซึ่งหมายถึง “สถานการณ์ที่ความหนาแน่นของวัตถุในวงโคจรโลกต่ำสูงเกินไป จนเกิดการชนกันและสร้างเศษใหม่เป็นลูกโซ่ จนกระทั่งทำให้การเดินทางสู่อวกาศเป็นไปได้ยาก” Donald J. Kessler, *THE KESSLER SYNDROME: IMPLICATIONS TO FUTURE SPACE OPERATIONS*.

¹³⁰ Marco A. Janssen and Xiao-Shan Yap, *Governing Outer Space as a Commons is Critical for Addressing Commons on Earth*, 17 Int’l J. Commons 1.

¹³¹ Jack Wright Nelson, *The Artemis Accords and the Future of International Space Law*, 24 ASIL Insights (2020).

¹³² Kristina Gjerde et al., *Deep-Sea Mining Regulations Remain Far from Complete*, PEW CHARITABLE TRUSTS (30 January 2024) และ Isabel Feichtner & Harald Ginzky, *The struggle at the International Seabed Authority over deep sea mineral resources*, npj Ocean Sustainability (2024)

โดยมีระยะเวลาจำกัดและเงื่อนไขที่ชัดเจน ภายใต้กรอบการกำกับดูแลแบบหลายระดับ (multilevel governance) ที่เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมในอวกาศ¹³³

4.3 สังคมโลกจะมีทางออกหรือมีผลกระทบอย่างไรหากยกเลิกเส้นเขตแดน หรือหากยังคงมีเส้นเขตแดนอยู่บนดาวโลก ดวงจันทร์ และ/หรือดวงดาวอื่น

สำหรับการวิเคราะห์ผลกระทบของการยกเลิกหรือคงไว้ซึ่งเส้นเขตแดนต่อสังคมโลกนั้น พบว่า ประเด็นเกี่ยวกับการยกเลิกเส้นเขตแดนหรือการคงไว้ซึ่งเส้นเขตแดนบนโลก ดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นนั้น เป็นปัญหาสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความตึงเครียดพื้นฐานระหว่างระบอบเวสต์ฟาเลียแบบดั้งเดิมกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างสถานการณ์เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

1) สถานการณ์ที่ 1: การยกเลิกเส้นเขตแดนบนโลก ทั้งนี้ หากมีการยกเลิกเส้นเขตแดนบนโลก จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของระบบกฎหมายระหว่างประเทศ เนื่องจาก “เขตแดนโดยแก่นแท้แล้วเป็นสิ่งสำคัญที่มีศักยภาพในการระงับปัญหาการประสานงานเกี่ยวกับอาณาเขต” และ “เขตแดนยังเป็นสิ่งสำคัญเชิงความสัมพันธ์ที่มักส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ”¹³⁴ การยกเลิกเส้นเขตแดนจะขัดแย้งโดยตรงกับหลักการบูรณภาพแห่งดินแดน (territorial integrity) ที่กำหนดไว้ในข้อ 2 (4) ของกฎบัตรสหประชาชาติในฐานะที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ¹³⁵ อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีหลังระบบเวสต์ฟาเลีย (post-Westphalia) ได้ชี้ให้เห็นว่า “ความสำคัญของเขตแดนกำลังลดลง อำนาจอธิปไตยกำลังเสื่อมถอย และรัฐในฐานะ “เจ้าของอำนาจ” นั้น พบว่าอำนาจเกี่ยวกับอาณาเขตกำลังสลายตัวไป”¹³⁶

¹³³ Francisco Del Canto Viterale, *Global Governance of the Space System: A Multilevel Governance Analysis* 12 [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.mdpi.com/2079-8954/12/9/318>.

¹³⁴ Beth Simmons, “International Borders: Yours, Mine, and Ours” The University of Chicago Legal Forum (2020).

¹³⁵ United Nations, *Charter of the United Nations* [Online], accessed 10 July 2025. Source: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

¹³⁶ Ayelet Shachar, “Beyond Open and Closed Borders: The Grand Transformation of Citizenship” *Citizenship Studies* (2020).

ซึ่งผลกระทบเชิงบวกอาจรวมถึงการเพิ่มเสริมสิทธิเสรีภาพในการเดินทางของมนุษย์ โดยเฉพาะการจัดปัญหาความรุนแรงบริเวณชายแดน (border violence) ที่เกิดจากระบบลงทะเบียนเพื่อการจัดการตัวบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ และสนับสนุนการเคลื่อนย้ายโดยเสรี¹³⁷ นอกจากนี้ยังอาจส่งเสริมการเคลื่อนไหวแรงงานระหว่างประเทศ โดยที่ประชาชนไม่ได้มีเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายเท่าเทียมกับทุนภายใต้ระบบปัจจุบัน¹³⁸

2) สถานการณ์ที่ 2: การคงไว้ซึ่งเส้นเขตแดนบนโลก โดยการคงไว้ซึ่งเส้นเขตแดนช่วยรักษาเสถียรภาพของระบบกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเป็นการสนับสนุนหลักการที่ว่าบูรณภาพแห่งดินแดน ที่กำหนดไว้ในข้อ 2 (4) ของกฎบัตรสหประชาชาติ และได้ยืนยันข้อผูกพันของรัฐที่จะไม่ใช้กำลังในการเปลี่ยนแปลงเขตแดนของรัฐ¹³⁹ อย่างไรก็ตาม ระบบนี้ก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่เขตชายแดน เนื่องจากผู้อพยพระหว่างการเดินทางเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลากหลายรูปแบบ และเขตแดนระหว่างประเทศมิใช่เขตปลอดการละเมิดทางสิทธิมนุษยชนหรือเขตข้อยกเว้นใด ๆ¹⁴⁰

3) สถานการณ์ที่ 3: การจัดการเส้นเขตแดนในอวกาศ สำหรับบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นนั้น การสร้างเส้นเขตแดนแบบดั้งเดิมจะขัดแย้งกับห้ามการเข้าครอบครองห้วงอวกาศ (non-appropriation principle) ในสนธิสัญญาอวกาศฯ แต่การสร้าง “เขตความปลอดภัย” (safety zones) อาจเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ โดยที่ขนาด ขอบเขต และระยะเวลาของเขตความปลอดภัยจะสะท้อนลักษณะของการดำเนินงานที่ได้รับการดำเนินการตามหลักการทางวิทยาศาสตร์และวิศวกรรม¹⁴¹

¹³⁷ Gracie Mae Bradley and Luke de Noronha, “Why We Should Abolish the World’s Borders” Huck Magazine (2021).

¹³⁸ Dan La Botz, “Ten Arguments for Open Borders, the Abolition of ICE, and an Internationalist Labor Movement” Socialist Forum (Fall 2019).

¹³⁹ UN Legal Affairs Office, *Repertory of Practice of United Nations Organs* [Online], 10 July 2025. Source: <https://legal.un.org/repertory/>

¹⁴⁰ OHCHR, *Human Rights in Transit and at International Borders* [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.ohchr.org/en/migration/human-rights-transit-and-international-borders>

¹⁴¹ NASA, *The Artemis Accords* [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.nasa.gov/artemis-accords>

ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการกำกับดูแลแบบหลายระดับ (multilevel governance) ที่อธิบายกลไกที่ซับซ้อนของการเจรจาระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ในระดับต่าง ๆ (ทั้งในระดับภูมิภาคย่อย ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ)¹⁴²

ดังนั้น โดยสรุปแล้ว พบว่า การยกเลิกเส้นเขตแดน และ/หรือ การคงไว้ซึ่งเส้นเขตแดนบนโลก ดวงจันทร์ และ/หรือดวงดาวอื่นนั้นล้วนสะท้อนให้เห็นถึงวิกฤตของกรอบทฤษฎีดั้งเดิมเรื่องชุมชนทางการเมืองที่ “ชุมชนทางการเมืองที่ได้รับการกำหนดและสร้างสรรค์ขึ้นตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับดินแดนอาณาเขตที่ซึ่งกำลังประสบปัญหาจากค่านิยมและความรู้สึกที่เป็นเอกภาพโดยทั่วไปลดลงไป”¹⁴³ แต่สำหรับเขตพื้นที่อวกาศนั้น ผู้เขียนเห็นว่าทางออกที่เหมาะสมอาจไม่ใช่การยกเลิกหรือการสร้างเส้นเขตแดนแบบดั้งเดิม แต่เป็นการพัฒนาระบบการกำกับดูแลเชิงหน้าที่ (functional Zones) ที่เน้นการจัดการกิจกรรมมากกว่าการครอบครองดินแดน ในขณะที่บนดาวโลก การปฏิรูประบบเขตแดนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและความท้าทายของโลกาภิวัตน์จะเป็นแนวทางที่สร้างสรรค์กว่าการยกเลิกอย่างสิ้นเชิง

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาพบว่า เขตแดน (Borders) นั้นเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณต่อกิจกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในหลากหลายมิติตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ การกำหนดเขตแดนสามารถแบ่งแยกได้เป็นสองแนวทางหลัก ได้แก่ (1) วิธีการทางเรขาคณิต (Geometric Method) และ (2) วิธีการตามสภาพภูมิประเทศ (Topographic Method) ถึงแม้จะมีหลักเกณฑ์และสนธิสัญญาระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแล แต่ในทางปฏิบัติยังคงประสบปัญหาข้อพิพาทและความคลุมเครือทางกฎหมายอยู่เป็นประจำ เช่น กรณีข้อพิพาท

¹⁴² Francisco Del Canto Viterale, *Global Governance of the Space System: A Multilevel Governance Analysis* 12 [Online], 10 July 2025. Source: <https://www.mdpi.com/2079-8954/12/9/318>

¹⁴³ David Chandler, “The Limits of Post-Territorial Political Community” in SpringerLink (2012).

เขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนและข้อจำกัดของกรอบกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ ทั้งนี้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรตุลาการสูงสุดในการวินิจฉัยข้อพิพาทเขตแดน ได้มีบทบาทสำคัญในการระงับข้อพิพาทหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยได้รับคดีข้อพิพาทมากกว่า 50 คดี แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงพบปัญหาในการบังคับใช้คำพิพากษา การปฏิบัติตามอย่างเป็นรูปธรรม และความเป็นธรรมต่อการตัดสินในหลายประเด็นตลอดมา

ซึ่งจะเห็นได้ว่า แม้โลกจะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่หว่ามนุษยชาติก็ยังคงคิดริเริ่มที่จะแสวงหาทรัพยากรและขยายพรมแดนต่อการดำเนินชีวิตเพื่อไปออกยังพื้นที่ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเขตพื้นที่ใต้ทะเลลึกและ/หรือพื้นที่บนดวงจันทร์และ/หรือบนดวงดาวอื่นในอวกาศก็ตาม อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในมุมมองเชิงกฎหมายจะพบว่า กลไกทางกฎหมายนั้นกลับไม่ได้รองรับความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการแสวงหาทรัพยากรและขยายพรมแดนของมนุษยชาติแต่อย่างใด ดังเห็นได้จากสนธิสัญญาอวกาศ ค.ศ. 1967 (Outer Space Treaty) และ/หรือสนธิสัญญา ความตกลงทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการกำหนดเขตแดนที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถรองรับเทคโนโลยีใหม่รวมทั้งการสำรวจและ/หรือการตั้งถิ่นฐานในอวกาศของมนุษยชาติได้ ซึ่งอาจจะทำให้ส่งผลกระทบที่เป็นผลกระทบเชิงลบมากกว่าผลกระทบเชิงบวกต่อการจัดสรรทรัพยากรความมั่นคงระหว่างประเทศ และกิจกรรมอื่น ๆ ดังนั้น กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการกำหนดเส้นเขตแดนจึงต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงอย่างเร่งด่วน เพื่อให้สามารถรองรับความท้าทายใหม่ในอนาคต และเพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันข้อพิพาทด้านเขตแดนระหว่างรัฐ รวมทั้งเป็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่ของมนุษยชาติที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา

5.2 ข้อเสนอแนะ

(1) ควรมีการปรับปรุง พัฒนา และ/หรือจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีความชัดเจนครอบคลุม บังคับใช้กันในระดับสากลและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยเฉพาะในอนาคตที่มนุษย์โลกเริ่มบุกเบิกเพื่อเดินทางไปแสวงหาทรัพยากรบนดวงจันทร์และ/หรือดวงดาวอื่นในอวกาศมากขึ้น

(2) ควรมีการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศที่เป็นกลไกหลักในการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนระหว่างรัฐที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และมีหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยข้อพิพาทและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเส้นเขตแดนอย่างชัดเจน โปร่งใส และเป็นที่ยอมรับร่วมกันในระดับสากล และ

(3) สังคมโลกควรมีแผนสำหรับการเตรียมความพร้อมและกำหนดแนวทางเพื่อรับมือเกี่ยวกับประเด็นเส้นเขตแดน ทั้งบนโลก บนดวงจันทร์และ/หรือบนดวงดาวอื่นในอวกาศ เพื่อให้สอดคล้องกับโลกแห่งอนาคต และรองรับการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมอวกาศของมนุษยชาติที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

บรรณานุกรม

- Agreement Governing the Activities of States on the Moon and Other Celestial Bodies (Moon Agreement), [Online]. Source: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/moon-agreement.html>.
- Anthony Aust, *Handbook of International Law*, 3rd ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2017).
- Asia Maritime Transparency Initiative, *South China Sea Energy Exploration and Development* [Online]. Source: <https://amti.csis.org/south-china-sea-energy-exploration-and-development/>.
- Ayelet Shachar, *Beyond Open and Closed Borders: The Grand Transformation of Citizenship*, *Citizenship Studies* (2020).
- BBC News, “กรณีพิพาทไทย-กัมพูชา หลักฐานเด็ดที่ทางกัมพูชาอาจนำมาใช้ในศาลโลก คืออะไร” [ออนไลน์]. Source: <https://www.bbc.com/thai/articles/cr7zyjp3emdo>.
- Beth Simmons, *International Borders: Yours, Mine, and Ours*, *The University of Chicago Legal Forum* (2020).
- Brian Taylor Sumner, “Territorial Disputes at the International Court of Justice,” *Duke Law Journal*, Vol. 53, No. 6 (2004), pp. 1779–1810.
- Britannica, *Sovereignty* [Online]. Source: <https://www.britannica.com/topic/sovereignty>.
- Christopher Joseph Newman, “Luxembourg’s law on space resources,” *The Space Review* [Online]. Source: <https://www.thespacereview.com/article/3355/1>.

Dan La Botz, Ten Arguments for Open Borders, the Abolition of ICE, and an Internationalist Labor Movement, *Socialist Forum* (Fall 2019).

Daniel-Erasmus Khan, “Max Huber as Arbitrator: The Palmas (Miangas) Case and Other Arbitrations,” *European Journal of International Law*, 18 (2007): 145–170.

David Chandler, “The Limits of Post-Territorial Political Community,” in SpringerLink (2012).

ELSEVIER, *Evolving Governance in the Space Sector: From Legacy Space to New Space Models*. [Online]. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0094576524005010>.

Encyclopedia of Science, Technology, and Ethics, Common Heritage of Mankind Principle. [Online]. Source: <https://www.encyclopedia.com/science/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/common-heritage-mankind-principle>.

European Journal of International Law, “Boundary Agreements in the International Court of Justice's Case Law, 2000–2010.” [Online]. Source: <https://academic.oup.com/ejil/article/23/2/495/487228>.

Fabio Tronchetti, The Non–Appropriation Principle as a Structural Norm of International Law, *AIR & SPACE* Vol. 33 (2008).

Forceget, *International Trade Regulations: Essential Laws Shaping Global Commerce*. [Online]. Source: <https://forceget.com/blog/international-trade-regulations-essential-laws-shaping-global-commerce/>.

Francisco Del Canto Viterale, *Global Governance of the Space System: A Multilevel Governance Analysis*. [Online]. Source: <https://www.mdpi.com/2079-8954/12/9/318>.

Gilles Doucet Stephens, Characteristics of Governance for Domains Beyond National Jurisdiction. [Online]. Source: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14777622.2022.2145190>.

Gracie Mae Bradley and Luke de Noronha, Why We Should Abolish the World's Borders, Huck Magazine (2021).

Hugo Grotius, *De Jure Belli ac Pacis Libri Tres*, Book I, Ch. 3, Sec. 7–8 (tr. Francis W. Kelsey, The Carnegie Endowment for International Peace, 1925).

International Court of Justice, Declarations recognizing the jurisdiction of the Court as compulsory. [Online]. Source: <https://www.icjci.org/en/declarations>.

International Court of Justice, Frequently Asked Questions. [Online]. Source: <https://www.icj-cij.org/frequently-asked-questions>.

iPleaders, Analyzing ICJ's jurisprudence in resolving boundary disputes. [Online]. Source: <https://blog.ipleaders.in/analyzing-icjsjurisprudence-resolving-boundary-disputes/>.

Isabel Feichtner and Harald Ginzky, “The Struggle at the International Seabed Authority over Deep Sea Mineral Resources,” npj Ocean Sustainability (2024).

Jack Wright Nelson, “The Artemis Accords and the Future of International Space Law,” ASIL Insights, Vol. 24 (2020).

James Crawford, *Brownlie's Principles of Public International Law*, 9th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2019).

Jeff Foust, Luxembourg Adopts Space Resources Law. [Online]. Source: <https://spacenews.com/luxembourg-adopts-space-resources-law>.

John Robert Victor Prescott, *Political Frontiers and Boundaries*, (London: Allen & Unwin, 1987).

- Kristina Gjerde et al., “Deep-Sea Mining Regulations Remain Far from Complete,” PEW Charitable Trusts (2024).
- Leo Gross, “The Peace of Westphalia, 1648–1948,” *The American Journal of International Law*, Vol. 42, No. 1 (1948): 20–27.
- Lynsey Mitchell, “International law as shibboleth: the continued appeal of heroic narratives in support of military intervention,” *London Review of International Law*, Vol. 11, Issue 3 (2023): 481–510.
- Malcolm N. Shaw, *International Law*, 9th ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2021).
- Marco A. Janssen and Xiao-Shan Yap, “Governing Outer Space as a Commons is Critical for Addressing Commons on Earth,” *International Journal of the Commons*, Vol. 17 (2023).
- MariTimes Crimes, What are ICJ maritime boundary disputes and their implications? [Online]. Source: <https://maritimescrimes.com/2025/04/09/what-are-icj-maritime-boundary-disputes-and-their-implications/>.
- Martin Loughlin, “The State: *Conditio sine qua non*,” *International Journal of Constitutional Law*, Vol. 16, No. 4 (2018): 1156–1178.
- Michael Lodge, “The International Seabed Authority and Deep Seabed Mining,” *UN Chronicle* (May 2017).
- Modern Diplomacy, Pushing the Boundaries? Maritime Delimitation and evolving ICJ jurisprudence on International Law of the Sea [Online]. Source: <https://moderndiplomacy.eu/2022/02/13/pushing-the-boundaries-maritime-delimitation-and-evolving-icj-jurisprudence-on-international-law-of-the-sea/>.
- NASA, The Artemis Accords. [Online]. Source: <https://www.nasa.gov/artemis-accords/>.

OHCHR, Human Rights in Transit and at International Borders. [Online].

Source: <https://www.ohchr.org/en/migration/human-rights-transit-and-international-borders>.

Oxford Public International Law, Boundaries. [Online]. Source: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-epil/9780199231690/law-9780199231690-e1011>.

Park University, International Logistics Rules and Regulations You Need to Know. [Online]. Source: <https://www.park.edu/blog/international-logistics-rules-and-regulations-you-need-to-know/>.

Paul J. Blount, One Small Step: The Impact of the U.S. Commercial Space Launch Competitiveness Act of 2015 on the Exploitation of Resources in Outer Space, NORTH CAROLINA JOURNAL OF LAW & TECHNOLOGY, 2 ed. (2016).

Porter Hoagland et al., “Law of the Sea,” Encyclopedia of Ocean Sciences (Academic Press, 2019). [Online]. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780124095489113442>.

Pradeep Singh, “Deep Seabed Mining: A General Policy at the International Seabed Authority?” [Online]. Source: <https://www.ejiltalk.org/deep-seabed-mining-a-general-policy-at-the-international-seabed-authority/>.

Rongxing Guo, “Seabed Petroleum Exploitation in Disputed 2012.” [Online]. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780080983196000091>.

ScienceDirect Topics, Boundary Dispute - an overview. [Online]. Source: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/boundary-dispute>.

Siavash Mirzaee, Outer Space and Common Heritage of Mankind: Challenges and Solutions. [Online]. Source: <https://www.researchgate.net/publication/317121083>.

U.S. Customs and Border Protection, Trade. [Online]. Source: <https://www.cbp.gov/trade>.

United Nations Office for Outer Space Affairs, Outer Space Treaty, [Online]. Source: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/outerspacetreaty.html>.

United Nations Office of Legal Affairs, Repertory of Practice of United Nations Organs. [Online]. Source: <https://legal.un.org/repertory/>.

United Nations, Charter of the United Nations. [Online]. Source: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.

Walker Neil, “Beyond boundary disputes and basic grids: Mapping the global disorder of normative orders,” *International Journal of Constitutional Law*, Vol. 6, No. 3–4 (2008): 373.

Wilson Center, The Global Legal Landscape of Space: Who Writes the Rules on the Final Frontier? [Online]. Source: <https://www.wilsoncenter.org/article/global-legal-landscape-space-who-writes-rules-final-frontier>.

กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย, ข้อมูลเขตแดน [ออนไลน์], 7 กรกฎาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://treaties.mfa.go.th/th/content/ข้อมูลเขตแดน?cate=6384675b4c9fb228d63cfc34>.

ศุภศจี สมบัติวัฒนางกูร, การใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการสืบสิทธิเส้นเขตแดนเดิม (Uti possidetis Principle) นอกเหนือบริบทการสืบทอดพรมแดนอาณานิคม, (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555)